Z
114
.C57
1889
IMS

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Ottawa

http://www.archive.org/details/regulacanonicoru00chro

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

S. CHRODEGANGI
METENSIS EPISCOPI
(742—766)
REGULA CANONICORUM

AUS DEM LEIDENER CODEX VOSSIANUS LATINUS 94
MIT UMSCHRIFT DER TIRONISCHEN NOTEN

HERAUSGEGEBEN
VON
WILHELM SCHMITZ

BEIGEFÜGT SIND 17 LICHTDRUCKTAFELN

HANNOVER
HAHN'SCHE BUCHHANDLUNG
1889

Hofbuchdruckerei der Gebrüder Jänecke in Hannover.

ZUM ANDENKEN

AN

FRANZ XAVER GABELSBERGER,

DEN KENNER DER TIRONISCHEN NOTEN.

UND

ZUR ERINNERUNG

AN DIE HUNDERTSTE WIEDERKEHR SEINES GEBURTSTAGES

1789 9. FEBRUAR 1889

Dem Herrn Universitätsbibliothekar Dr. W. N. du Rieu in Leiden bin ich zu besonderem Danke verpflichtet nicht bloss für die Freundlichkeit, mit welcher er, infolge einer Anregung seitens des Herrn Conservators Dr. S. G. de Vries, mich auf den daselbst befindlichen Codex Vossianus Latinus in fol. 94, saec. IX—X *(L¹)*, wegen der darin vorhandenen tironischen Noten aufmerksam machte, sondern auch für das bereitwillige Entgegenkommen, mit welchem er mir, auf einen meinerseits geäusserten Wunsch, die Handschrift selbst alsbald zugehen liess.

Den Inhalt der ersten sieben Pergamentblätter bildet, wie auch das gedruckte Verzeichnis der Leidener Handschriften vom Jahre 1716 richtig angiebt, eine am Schlusse fragmentarische Aufzählung der sonn- und festtäglichen Evangelien. Über den Inhalt von fol. 8—16 sagt das erwähnte Verzeichnis: 'Item alia pagina incipiens, XXVI *De celerario* XXVII *De portario* XXVIII *De infirmis Clericis canonicis qui se peculiarius ad istum ordinem junxerunt* &c, quod pergit ad XXXIII (vielmehr XXXIIII). Sequitur, *expliciunt capitula.* Incipit de gradu humilitatis, tum de ordine congregationum Canonicorum, usque ad numerum XXXI (vielmehr XXXIIII) ubi sunt notae scribendi prorsus ignotae. In membrana satis antiqua'. Hierzu machte Pertz bei Erwähnung der Handschrift *(Archiv VII, 136)* den Zusatz: 'sind die Ordnung einer ecclesia sancti Pauli in Tironischen Noten'.

Diese Inhaltsangaben über fol. 8—16 sind nicht zutreffend; denn erstens sind diese 'notae' glücklicherweise nicht 'prorsus ignotae', und zweitens haben wir, was Pertz ohne Zweifel aus der Überschrift des 31. Kapitels, aber irrtümlich, geschlossen hat, hier nicht 'die Ordnung einer ecclesia sancti Pauli' vor uns, sondern einen zu Anfang unvollständigen Text von Chrodegangi Metensis episcopi (742—766) Regula canonicorum.

Chrodegangs ursprünglicher, 34 Kapitel enthaltender Text ist frühzeitig durch Beseitigung speciell auf Metzer Kirchenverhältnisse bezüglicher Angaben geändert und durch verallgemeinernde Zusätze auf mehr als das Doppelte seines ersten Umfanges erweitert worden. In solcher Gestalt (85 Kapitel) liegt er z. B. vor in D'Acheri's Spicilegium I, 205 (565 nov. ed.), aus welchem er bei Migne, 89, 1055 ff., abgedruckt ist. Nur wenig interpoliert, sodass die ursprüngliche Kapitelzahl gewahrt ist, zeigt sich der Text des Miscellancodex Leidensis Bibl. Publ. Lat. 81, saec. X, *(L²)*, der mir durch die Zuvorkommenheit des Herrn du Rieu ebenfalls vorgelegen hat. Und wenn Labbeus in seiner 'Observatio in suam subsequentem editionem regulae S. Chrodegangi' (abgedruckt bei Migne, 89, 1095 ff.) zuversichtlich erklärt: 'evincere parati sumus, hanc, quam primi nos publicae luci damus, canonicorum, ut vulgo appellari solent, regularium normam, illam ipsam esse quam Metensibus suis canonicis specialiter Chrodogangus proposuit', — so steht mit dieser Behauptung, ausser anderem, in geradem Widerspruch die Stelle cap. 20 (col. 1167 M): Mihi autem Anghilrammo archiepiscopo atque cappellano excellentissimi regis

Caroli addi placuit . . . .' Abdrücke dieses zwar interpolierten, aber doch auf 34 Kapitel beschränkt gebliebenen Labbeischen Textes s. bei Harduin, Acta Concil. IV, 1181—1198; Walter, Fontes iur. eccl. p. 20—46.

Dagegen erscheint der Text des L^1 frei von jeder späteren Zuthat und sonstigen Veränderung: er behält die speciell auf die Metzer kirchlichen Verhältnisse bezüglichen Angaben bei und zeigt keine Spur einer Erweiterung behufs allgemeiner Anwendbarkeit der 'Regula'.

In dieser Unverfälschtheit, derzufolge er bei einer neuen Ausgabe der 'Regula' zu den grundlegenden Handschriften zu zählen sein dürfte, liegt zunächst der grosse Wert des L^1. Ausserdem bieten seine zahlreichen Vulgarismen ein lehrreiches Bild von der damals schon weit vorgerückten Zerstörung des Vokalismus, insbesondere von der weitausgedehnten Indifferenz der Flexionsendungen. Dazu kommt drittens eine reichhaltige und mannigfache Anwendung tironischer Noten, welche namentlich in der ausführlicheren Gestaltung der titula mancherlei Neues darbietet.

Zu dem im L^1 zu Anfang fehlenden 'Prologus' habe ich aus L^2 die betreffenden Varianten dem Migne'schen Texte beigefügt; die hinter dem 'Prologus' fehlenden Kapitelüberschriften I—XXV habe ich dagegen aus ihren Wiederholungen im Texte des L^1 selbst entnommen und auch zu ihnen, sowie zu dem übrigen nachfolgenden Texte des L^1, die abweichenden Lesarten des L^2 in den Anmerkungen angegeben, wobei ich jedoch von Erwähnung geringfügiger orthographischer Verschiedenheiten abgesehen habe. Die Umschrift der tironischen Noten erscheint im nachfolgenden Texte des Chrodegangus in Kursivdruck.

Indem ich den gegenwärtigen Versuch der Öffentlichkeit übergebe, erfülle ich die Pflicht, der Königlichen Akademie der Wissenschaften in Berlin, die durch ihre freigebige Unterstützung die Herausgabe ermöglicht hat, sowie insbesondere dem Herrn Geheimen Regierungsrath, Professor Dr. W. Wattenbach, welcher der Veröffentlichung seine angelegentliche Befürwortung bei der Akademie geneigtest hat zu teil werden lassen, den ehrerbietigsten Dank auszusprechen.

Köln, den 8. August 1889. ***Wilhelm Schmitz.***

K = Koppii Palaeographia critica, Manhemii 1817.
NB = Notae Bernenses, in Bd I. des Panstenographikon, Dresden 1869—73.

Migne, 89, 1097 sqq:

PROLOGUS[1].

Temporibus piissimi ac serenissimi regis Pippini[2], Chrodogangus[3] servus servorum Dei, Metensis[4] urbis episcopus.

Si trecentorum decem et octo, reliquorumque sanctorum Patrum, canonum auctoritas perduraret[5], et clerus atque episcopus secundum eorum rectitudinis normam[5] viverent, superfluum videretur a nobis exiguis minimisque, super hac re[6] tam ordinate disposita[7] aliquid retractari[8], et quasi quidem novi aliquid dici[9]; sed dum pastorum subditorumque negligentia et his temporibus nimium crevit, quid aliud agendum nobis est, qui in tam gravi discrimine[10] venimus, nisi ut, quantum possumus, si non quantum debemus[11], ad rectitudinis lineam, Deo inspirante, clerum nostrum[10] reducamus.

Igitur quamvis indignus adeptam[12] hujus sedis pontificalem cathedram, cumque[13] officii mei pastoralis[14] curam[15] invigilare coepissem, et in tantam negligentiam, clerum plebemque devenisse conspicerem, coepi moestus conqueri[16], quid agere deberem; sed divino fultus auxilio, fratrumque spiritualium consolatione adjutus[17] volui, necessitate compulsus, parvum decretulum facere, per quod se clerus ab illicitis coerceat, vitiosa deponat, mala diu longeque usurpata derelinquat; ut dum mens ab assuetis vitiis vacuatur, facilius[18] quae bona optimaque sunt[19] inserantur.

Scripturis enim[20] sacris nitentes[21], decernimus ut omnes sint unanimes officiis divinis lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam[22] episcopi sui praepositique, ut ordo canonicus deposcit, parati, charitate[23] connexi, zelo bono ferventissimi[24], amore conjuncti, a litibus, vel scandalis, seu odio[25], semoti. Pastor eorum quilibet fuerit, habeat, ut et vitia reprimat, et ea radicitus, ut oriri coeperint, ut praevalet[26], amputare festinet; et quod usibus humanis, juxta formam subter depositam, necessarium fuerit, eis praebere audeat[27]. Ut cum pastor pastorum judexque vivorum et mortuorum Christus in ultimo tremendoque die in sede majestatis suae disceptaturus cum omnibus gentibus sederit, et omnis clerus eum revelata facie con-

1) PROLOGUS] IN NOMINE DEI SCMI INCIPIT | UITA CANONICORVM L^2 2) Pippini] pipini 3) Chrodogangus] chrodegangus 4) Metensis] metthensss 5) perduraret] inviolata perdnraret 6) hac re] hanc rem 7) disposita] dispositam 8) retractari] retrectari 9) quidem novi aliquid dici] quiddam novitatis adici 10) gravi discrimine] grave discrimen 11) si non quantum debemus] *nicht vorhanden in* L^2 12) indignus adeptam] indigne adeptus 13) cumque] cum 14) pastoralis] pastorali *Schluss-s in* L^2 *ausradiert* 15) curam] curae 16) moestus conqueri] mestus conquirere 17) adjutus] adiutus atque ad recuperationem provocatus 18) facilius] facilius illi 19) quae bona optimaque sunt] quae bona sunt quaeque optima 20) Scripturis enim] Scripturis etenim 21) nitentes] intenti 22) obedientiam] oboedientiam *und so weiterhin* 23) charitate connexi] caritate conexi 24) ferventissimi] ferventissimoque 25) odio] odiis 26) ut praevalet] pront valebit 27) audeat] studeat

spexerit, etsi non cum summis pastoribus et gregibus sibi commissis pro dispensatis[1] talentis multiplicatisque spiritualibus lucris audire merebimur: Euge[2], serve bone et fidelis, vel saltem hoc[3] concedatur, ut delictorum venia ad integrum tribuatur. Quia manifestum est quibus peccatorum venia ad integrum tribuitur, regni introitus non negatur; quia nec infelix potest judicari, cui contigerit qualemcunque partem in paradiso habere. Sed illis ibidem sors datur, qui, in quantum possunt, per vitae meritum, ad hoc, in hujus temporis curriculo, dum licet, currere festinant.

Intendamus ergo ad hoc animum, quantum possumus, quia non possumus quantum debemus; et vita nostra ad tempus amarescat in poenitentia, ne ultio divina, quae nunc mitis est et exspectat, post saeviat ad vindictam[4].

[I De gradu humilitatis[5].
II De ordine congregationē[6] canonicorum.
III Ut in illo claustro omnes in unum dormiant.
IIII De completurio[7] vel taciturnitate.
V De officiis divinis in noctibus.
VI Ut omnes per oras[8] canonicas ad officium divinum veniant.
VII De disciplina psallendi.
VIII Ut ad Capitulum cotidiae veniant.
VIIII De opere manuum cotidiana[9].
X De proficiscentibus in itinere.
XI De zelo bono quod[10] debent servi Dei habere.
XII Ut non presumat alter alterum excommunicare[11].
XIII Ut in congregatione clericorum alter[12] alterum defendere.
XIIII De confessionibus.
XV De gravioribus culpis.
XVI De his qui sine iussione iunguntur excommunicatos[13].
XVII De excommunicatione culparum.
XVIII De his qui in quibusdam levioribus delinquunt[14].
XVIIII Qualis debet esse excommunicacio[15].
XX De quadragensimis[16] observationibus.
XXI De mensis ordinandis.
XXII De mensura cibi.
XXIII De mensura potus.
XXIIII De septemanariis quoquine[17].
XXV De archidiacono vel primicerio][18].

L[1] *fol. 8*[r]*:*

XXVI De celerario[19].
XXVII De portario.
XXVIII De infirmis clericis canonicis qui se peculiarius ad istum ordinem iunxerunt & non habent unde infirmitates suas[20] possint implere.

1) dispensatis] dispensandis 2) Euge] *Matth. 25, 21* 3) vel saltem hoc] vel hoc 4) ad vindictam] ad uindictam. EXPLICIT PROLOGUS. INCIPIVNT CAPITŪ 5) De gradu humilitatis] De humilitate 6) congregationē] congregationis 7) completurio] completorio 8) per oras] per omnes horas 9) cotidiana] cotidiano 10) quod] quem 11) alterum excommunicare] alterum cedere aut excommunicare 12) clericorum alter] clericorum non liceat alteri 13) excommunicatos] excommunicatis 14) delinquunt] delinquunt 15) excommunicacio] modus excommunicationis 16) quadragensimis] quadragesimae 17) septemanariis quoquine] septimanariis (a *in* i *verbessert*) coquinae 18) primicerio] primitiarius; *dieselbe Form weiterhin in L*[2] 19) celerario] cellarario 20) unde infirmitates suas] unde in infirmitate necessitates suas

XXVIIII De vestimentis clericorum vel calciamentis et lingna[1].
XXX De festivitatibus sanctorum.
XXXI De eo qui[2] ad hoc[3] canonicum specialiter[4] ordinem huius congregationis[5] se sociare vult de rebus quas possidet ad ecclesiam beati Pauli apostoli[6] sollemnem de presentei[7] donationem faciat.
XXXII De elimosinis.
XXXIII Diebus dominicis vel festivitatibus sanctorum qualiter ad Capitulum seu ad missam occurrant.
XXXIIII De matriculariis ut ad lectionem divinam audiendam veniant in statuta ecclesia in domo[8].

Expliciunt capitula Incipit de gradu humilitatis:

Clamat nobis Scriptura divina[9]: omnis qui se exaltat humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur; et quanto enim humilior[10] fueris tantum te sequitur gloria[11] altitudo; et quia superbos[12] Deus resistit, humilibus autem dat gratiam; Omnis quae[13] arrogans inmundus est coram Deo[14], quemcumque enim superbum videris, filium diaboli esse non dubites, et quem humilem perspexeris Dei filium omnino credere debes. De multis enim pauca perstrinximus ut animos nostros[15] ad amorem humilitatis provocent[16] et adstabile[17] inimicaquae Deo superbia retrahamus. Nam dum omne genus humanum Cristianorum atque omne vulgus[18] humilitatem habere conveniat[19], nimis inicum pessimumque ac detestabile est, ut qui servicio Dei peculiarius se iunxerunt, humilitatem non[20] derelinquant, superbiae vel diabolicae tyrannidi se sociant[21]. Idcirco necesse est ut qui suadente diabolo usque nunc superbus vel[22] elatus et vultu regidus[23] vixit,

L[1] *fol. 8 v:*

1 in antea, Deo auxiliante, per humilitatem *atque* caritatem *vel* obedientiam *seu* *per* reliqua *bona Dei*
2 precepta resurgat, *quia multum melius est per* humilitatem *cum Christo* in[24] celesti *regno* gaudere
3 *quam cum diabolo per*[25] superbiam in infernum *cum* reliquis *cum temporibus*[26] demergi. **II De ordine**
4 **congregationē**[27] **canonicorum.**
5 Ordinē[28] suos canonici ita conservent, *ut* ordinati sunt *in* gradibus *suis secundum*[29]
6 legitimam *vel sanctam* institutionem romana *ecclesia*[30] *in omnibus omnino* locis, id est in ecclesia *vel* ubicunque
7 *simul* convenerint[31], *et ratio* prestat, excepto[32] *his quos episcopus* in alciora[33] gradu constitu-
8 erint *vel* degradaverint[34] certis *ex causis;* reliqui *omnes, ut diximus,* ita ut ordinati

1) et lingna] vel lignis 2) De eo qui] De eo quod qui 3) ad hoc] ad hunc 4) specialiter] *weggelassen* 5) huius congregationis] *weggelassen* 6) beati Pauli apostoli] *weggelassen* 7) de presentei] *weggelassen* 8) audiendam — domo] audiendam in statuta ecclesia vel in domo veniant 9) scriptura divina] divina scriptura, *Luc. 14, 11; Iac. 4, 6; 1 Petr. 5, 5; Prov. 16, 5* 10) et — humilior] et quantum humilior 11) gloria] gloriae 12) superbos] superbis 13) omnis quae] omnisq; 14) Deo] domino 15) nostros] clericorum 16) provocent] provocemus 17) adstabile] a detestabili 18) atque omne vulgus] *fehlt in L*[2] 19) conveniat] convenit 20) non] *weggelassen* 21) sociant] socient 22) vel] atq; 23) regidus] rigidus 24) in — gaudere] in caelestibus regnare 25) per superbiam] psubiam 26) cum temporibus] contemptorib; 27) congregationē] CONGREGATIONIS 28) Ordinē] ORdines 29) *secundum] Die titula hier und im Folgenden ungewöhnlich 'dum' statt 'um'* 30) romana *ecclesia]* romanae ecclesiae 31) convenerint] se coniunxerint 32) excepto his] exceptis iis 33) alciora] altiore 34) constituerint *vel* degradaverint] constituerit vel degradaverit

9 *sunt, ordines suos* custodiant. Iuniores *igitur* priores *suos* honorent; priores *minores*[1] *suos*
10 *in Deo*[2] *diligant. In ipsa autem* appellatione nominum *secundum* constitucionem[3] *sanctae ecclesie* sedis apostolice
11 vocet *eum nomen*[4] *suum* prius addito et ministerii sui gradum[5] qualiscumque fuerit. Ubicumque
12 *autem se*[6] obviaverit clericus[7], iunior inclinatus a priore benedictionem petat, *et si*
13 sedentem invenerit[8], transeunte *maiore, minor* surgat *et* det *ei locum*[9] sedendi. *Nec* presumat
14 iunior consedere, *nisi ei* precipiat *senior* suus, ut fiat quod scriptum est: honore[10] *invicem* preveni-
15 entes. Pueri parvi *vel* adulescentes *in oratione*[11] *vel ad* mensas *cum* disciplina *ordines suos custodiant,*
16 *foras*[12] *autem, ubi et ubi*[13], *custodiam habeant et disciplinam.* **III Ut in illo claustro omnes**
17 **in unum dormiant**[14].
18 Ita instituimus, *ut in illo* claustro *ille clericus*[15] canonicus, *qui sub ordine*[16], *Deo* adiuvante, vivere
19 *debent, omnes* in uno dormiant dormiturio, preter *illos quibus episcopus* licentiam
20 dederit, *secundum quod ei*
20 racionabiliter visum *fuerit; ut in ipso* claustro *per* dispositas mansiones dormiant separatim;
21 *et per* singula lecta[17] singuli dormiant. *Et in* dormiturio *similiter* separatim dormiant
22 mixti *cum* senioribus propter providentiam *bonam, ut* seniores provideant *quod*[18] iuniores
23 *secundum Deum* agant[19]. *Et propter causam necessitatis,* si coqui[20] clerici *desunt* et opus fuerit, la(i)ci[21] ad coquinandum[22]
24 tantum ingrediantur; expleto[23] ministerio suo[24] cum celebritate[25] exeant foras. *Et per illas*
25 mansiones ipsi clerici canonici nullum clericum eorum[26] habeant sine precepto *episcopi sui.*

L[1] *fol. 9*[r]*:*

1 *Et si*[27] *permiserit ut habeant, sic sit conversatio illorum cum humilitate et Dei timore, qualiter nec Deo nec episcopo displiciant,*

1) *minores*] iuniores 2) Deo] dn̄ 3) nominum *secundum* constitucionem] nominum nulli liceat alium puro nomine appellare, sed secundum institutionem 4) nomen suum] nomine suo 5) gradum] gradu 6) se] sibi 7) clericus] clerus 8) sedentem invenerit] residens fuerit 9) *locum*] *Die titula hier und im Folgenden ungewöhnlich 'cum' statt 'um'* 10) honore] *Rom. 12, 10* 11) oratione] oratorio 12) foras] foris 13) ubi et ubi] ubiubi fuerint 14) in unum dormiant] IN VNO DORMIANT DORMITORIO 15) *clericus*] clerus. *In der Note (s. K II, 69) ohne Zweifel Verwechselung mit 'CR(l)us Clerus', K II, 82; vgl. auch NB tab. 35, 84. 85 u. weiterhin L*[1] *fol. 9*[r] *Z. 7 u. 8* 16) sub ordine] sub ipso ordine 17) singula lecta] singulos lectos 18) quod] quid 19) agant] *Hierauf folgen in L*[2] *Vorschriften, welche in L*[1] *erst auf fol. 9*[r]*, Z. 3—7 stehen:* Et in ipsum claustrum nulla femina introeat, nec laicus homo, preter tantum si episcopus aut archidiaconus vel primitiarius iusserint, ut in refectorium refectionis causa veniant, relictis armis suis ante refectorium. Et statim cum exierint de refectorio, ducantur foras claustrum. Et si necesse fuerit ad opera facienda, intrent ibi laici homines At ubi perfectum habuerint opus suum, cum summa festinatione egrediantur foras 20) coqui] quoqui 21) la(i)ci] laici quoqui 22) coquinandum] quoquinandum 23) expleto] et expleto 24) suo] *fehlt* 25) celebritate] celeritate 26) eorum] *weggelassen* 27) *Et si*] *Notiert ist, wie auch weiterhin sehr oft: 'Etsi'*

nec illis qui sub manu sua ipsam congregationem regunt. Et si aliter fecerint, ille qui preest aut excommunicet eos, aut corporalem disciplinam accipiant[1]. Et in ipsa claustra nulla femina intro(e)at, nec laicus homo, preter tantum si episcopus aut archidiaconus vel primicerius iusserint, ut in refecturio pro refectionis causa veniant, relicta arma sua ante refectorium; et statim cum exierint de refectorio duca(n)tur foras claustra. Et si necesse fuerit ad opera faciendum, intrent ibi laici homines; ad ubi perfectum fuerit opus, cum summa festinatione egrediant foras. Et in ipsas mansiones, infra ipsa claustra, nec clericus nec laicus bibere nec manducare[2] non presumat, nisi ipsi clerici qui in ipsa congregatione sunt, aut illi clerici qui ibidem in ipsa claustra[3] per iussionem episcopi sui seniores suos[4] deserviunt. Et qui de ipso diro[5] suum clericum in ipsa[6] claustra, ut[7] diximus, habuerit, hoc prevideat, ut planeta[8] et reliquis vestimentis habeat, et diebus dominicis vel reliquis festivitatibus in ecclesia Dei vestiti in ordinibus suis stent.

IIII De completurio[9] vel taciturnitate.

Ut ad completurium omnis clerus qui in ipsa congregatione est veniat, et omnino omni tempore, incipiente nocte, primum signum ad completurium sonet. Et cum primitus illud signum quod ad hoc ordinatum[10] est, auditum fuerit, statim, ubicunque fuerint, ad eorum claustra veniant; et cum iterum ipsum signum audierint, sic omnes in ecclesia sancti Istefani veniant[11] et tunc in Dei nomine completurium cantent. Et postquam completurium cantatum habuerint, postea non bibam[12] nec manducent usque in crastinum legitimam oram[13]. Et omnes silentium teneant, et nemo cum altero loquatur usque mane post Primam cantatam, nisi[14] necesse fuerit; et hoc cum subpressione vocis cum grande cautella[15], ut de illa alia mansione quae iuxta est, sua vox non audiatur. Et qui de illis ad completurium non fuerit, postea illam noctem[16] non presumat illa ustia tondere[17] nec per illum[18] locum in ipsa claustra ingredere[19], antequam ad Nocturnas veniant. Nec arcidiaconus nec primicerius[20] nec ille ostiarius nullum comiatum[21] exinde donare possint, ut post completurium

1) accipiant] *Das in L¹ hinter* 'accipiant' *stehende Zeichen bedeutet ein Punktum, s. K II, 110* 2) nec manducare] nec manducare nec dormire presumant 3) ipsa claustra] ipso claustro 4) *seniores suos*] seniorib. suis 5) diro] clero 6) ipsa claustra] ipso claustro 7) ut diximus, habuerit] h. ut d. 8) planeta *et*] planetā cū 9) completurio] COMPLETORIO *u. so weiterhin* 10) ordinatum est] ordinatū fuerit 11) in ecclesia sancti Istefani veniant] in ecclesia sint. *Die spezielle Beziehung auf den Metzer Stephansdom ist weggelassen.* 12) *bibam*] *irrtümlich statt* 'bibant' *des L²* 13) legitimam oram] ad legitimam horā 14) nisi] nisi si 15) grande cautella] grandi cautela 16) illam noctem] illa nocte 17) ustia tondere] hostia (*d. i.* ostia) tundere 18) illum] ullum 19) *in ipsa* claustra ingredere] in ipsum claustrum ingredi 20) arcidiaconus *nec* primicerius] archidiaconus nec primitiarius, *u. so regelmässig* 21) *nullum* comiatum] ullum commeatum

21 aliquis ibi ingrediatur *nisi ad* Nocturnas, *nisi* tantum *si talis causa* evenerit, *quod* necesse[1] *sit*

22 *ut ille*[2] arcidiaconus *vel* primicerius *vel qui tunc temporis exinde* previderit, *illum episcopum*[3] *possit dicere pro qua causa hoc factum fuissed*[4].

23 *Et si ita est quod* necesse sit, tunc licentiam *habeant* introeundi *et* exeundi. *Et si* contigerit, *ut opus sit*

24 *post* completurium aliqua *causa*[5] *nuntiare* in claustra[6], *tunc ad illum* custodem *de sancto* Istefano[7] *veniant*[8] *et illi*

25 patefaciat, *et ipse hoc in* claustra *nuntiet*[9]. *Et si, quod absit,* evenerit *ut ullus de ipso* clero, *qui ante*

L[1] *fol. 9*[v]*:*

1 completurium in *civitate*[10] *venerit aut antea ibidem fuerit aut quod sic*[11] ausus *vel* presumciosus aut neclegens, suadente

2 *diabolo, fuerit, in civitate*[12] *aliqua* nocte aliubi *maneat nisi in sua* claustra[13], *si* una vice *hoc fecerit, si pro* vicium *factum non est*[14],

3 *verbis* corripiatur. *Et si* iteraverit *ipse clericus, tunc pro ipso die*[15] *sit in pane et aqua. Et si tertia vice hoc*

4 *fecerit, tres dies in pane et aqua sit. Et si amplius hoc facere presumpserit*[16], *corporali disciplina subiaceatur*[17], *ut ceteri timeant.*

5 *Et si aliquis,* suadente *diabolo, pro hoc* retardaverit, *ut ante* completorium *in civitate non venerit*[18], *ut licentiam haberet*[19]

6 foras claustra[20] *esse, et hoc episcopus aut* arcidiaconus *vel* primicerius investigare *potuerint,*

7 *ille clericus, qui hoc initium*[21] *fecerit, aut* excommunicetur *aut corporali disciplina*[22] *subiaceat* ·. V.

8 **De officiis divinis in noctibus.**

9 Hiems *temporibus usque in* Pasca[23] *iuxta* considerationem *rationis amplius de media nocte* pausentur[24]. *Etiam digesti*

10 *ad Vigilias* surgant. Finitas Nocturnas[25] *dicant* versum Kaepneaeicon[26] *et oratione Dominica*[27] *et*

11 *faciunt*[28] intervallum, excepto[29] diebus *Dominicis et festivitatibus sanctorum iuxta considerationem episcopi vel qui sub eo sunt, id est, ut*

12 quadragesimus[30] vel ·L· psalmus *possit* cantare *qui hoc ordinat, aut cum ei visum fuerit et* ora[31] per-

---

1) necesse] *Die Note für 'necesse est' ist vor* 'necesse' *getilgt, s. K II, 240* 2) *ut ille]* ut hoc ille 3) illum episcopum] illi epō 4) *fuissed]* fuisset 5) aliqua causa] aliquam causam 6) nuntiare in claustra] in claustro nuntiare 7) de sancto Istefano] *weggelassen* 8) veniant] veniat 9) *in* claustra *nuntiet]* in claustro nunci& 10) *civitate]* civitatē 11) *aut quod sic]* quod si 12) *in civitate]* ut in civitate 13) *sua* claustra] suo claustro 14) vicium *factum non est]* vitio factum est 15) *pro ipso die]* ipso die 16) *presumpserit] In der titula fehlt der Strich* ı *vor dem Punkte* 17) disciplina subiaceatur, *ut]* disciplinae subiciatur·sic ut 18) civitate non venerit] civitatem non veniat 19) haberet] habeat 20) claustra] claustrum 21) initium] vitium. *Hör- oder Schreibfehler in L*[1] 22) *disciplina]* disciplinae 23) Hiems temporibus usque in Pasca] Hiemis temporibus id est a kalđis novembris usque in pasca 24) pausentur] paus&ur 25) Finitas Nocturnas] Finitis nocturnis 26) Kaepneaeicon] *d. i.* Kyrie eleison; *fehlt in L*[2] 27) oratione Dominica] orationem dominicam 28) faciunt] faciant 29) excepto] exceptis 30) quadragesimus vel ·L· psalmus]||||ŧ l. psalmos *(ohne Zweifel* xl *ausradiert). Durch die Lesart* 'quadragesimus vel quinquagesimus psalmus' *wird das bei Migne stehende, unmögliche* 'quadraginta vel quinquaginta psalmos' *glücklich beseitigt* 31) ora] hora, *u. so gewöhnlich*

miserit. Et qui psalterium *vel lectionem aliquid* indigent[1], *meditationem* inserviantur; *et* meditent[2]
in ipso intervallo *quod possint*[3] capere; *et qui non possunt, in ecclesia omnes aut* cantant[4] aut legant *et non*
presumat aliquis in ipso intervallo dormire, *nisi infirmitate cogente, et hoc per* comeatum *faciant. Et si*[5] *aliter*
fecerit, excommunicetur; reliqui omnes *ordine*[6] *Vigiliarum veniant*[7] *usque* Matutinas dictas; ora
prima *omnes in ecclesia sancti* Stefani[8] cantent Primam ·. **VI. Ut omnes per oras canonicas ad officium divinum veniant.**
Ad oram nonam[9] divini officii, mox *ut auditum fuerit signum,* relictis *omnibus quae libet fuerint in* manibus,
qui sic propinquo[10] *de illo*[11] *domo sunt ut ibidem occurrere possunt*[12], *cum summa festinatione veniant. Et si* longe *ab ipsa*
ecclesia aliquis fuerit, ita ut opus Dei per oras canonicas *occurrere non possint*[13], *et episcopus*[14] *vel* arcidiaconus
ita esse perpendit, cogat[15] *opus Dei cum* tremore[16] *divino ubi tunc fuerit*[17]. *Et* praevideat
arcidiaconus *vel* primicerius *seu* custor[18] *ecclesie, ut illa signa* oras[19] conpetentibus sonent ·.
VII. De disciplina psallendi.

L[1] *fol. 10*[r]*:*

Ubique credimus *divinam esse* presenciam *et oculos Domini* speculare[20] bonos *et malos;* maxime *tamen*
hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum adsistimus. *Ideo semper* memores
simus[21], *quod ait profeta*[22]*:* Servite *Domino in timore et exsultate ei cum*
tremore; *et iterum*[23]*: Psallite sapienter; et: In conspectu*[24] *angelorum*[25]*; nam si cum hominibus*
potentibus volumus aliqua suggerere, *non presumimus*[26] *nisi cum humilitate et reverentia:* quanto magis
Domino Deo universorum cum omni humilitate et puritatis devocione subplicandum *est. Illud* intimare
curavimus, *secundum quod* Romana *ecclesia tenuit*[27] *et noster*[28] sinodus indicavit, *ut* clerus *noster*
in ecclesia, quando ad opus divinum adsistit, *nisi infirmitate* cogente, baculos *in ecclesia* manibus *non teneant.*
VIII. Ut ad Capitulum cotidiae veniant.
Necesse *est ut*[29] *omnis* clerus canonicus *ad* Capitulum *veniant, ibidem verba Dei*[30] *audiant et istam*

1) psalterium *vel lectionem aliquid* indigent] psalterio † lectione indigent 2) meditationi inserviant et meditentur 3) *quod possint*/ qui possint 4) cantant] cantent 5) Et si] Et qui 6) *ordine*/ ordinem 7) *veniant*/ teneant 8) *sancti* Stefani] *weggelassen* 9) Ad oram nonam] Ad horam 10) propinquo) propinqui 11) illo] illa 12) possunt] possint 13) possint] possit 14) et episcopus vel] *fehlt* 15) cogat] agat 16) tremore] timore 17) fuerit] fuerint *durch Rasur in* 'fnerit' *geändert* 18) seu custor] † custos 19) oras] horis 20) speculare] speculari 21) simus] *fehlt* 22) profeta] *Psalm. 2, 11* 23) *et iterum*/ *Psalm. 46, 8* 24) *In conspectu*/ *Psalm. 137, 1* 25) *angelorum*/ angelorum psallam tibi 26) *presumimus*/ *die Silbe* 'mi' *in gewöhnlicher Schrift über die Note gesetzt* 27) tenuit] ten& 28) et noster] et nostra ('a' *auf Rasur*) 29) ut] ut cotidie 30) verba Dei] Dei verba

11 instituciunculam *nostram*[1], *quam propter illorum utilitatem ad eorum animas* salvandas, *Deo* auxiliante, *fecimus*
12 *uno quoque die aliquod* capitulum *exinde* relegant, *praeter* tantum *die Dominico* et feria *quarta*
13 *et sexta* tractatos[2] *et alias* omelias *vel quod* edificet *audientes ad* Capitulum legant.
14 *Ideo autem* cotidie ad Capitulum *omnes venire* constituimus, *ut et anima verbum*[3] *Dei audeat*[4], *et quod episcopus vel*
15 arcidiaconus *vel qui libet preesse*[5] *videtur, ibidem quod iubere habet*[6], *iubeat, et quod* corrigere, corrigat *vel*
16 *quod faciendum sit* studeat[7]. *Ipsi autem clerici cum de* Prima cantata *ad mansionem*[8] *vadunt,* statim
17 *sibi parare festinent, ut quando signum audierint ad* Capitulum parati *cum* celeritate *veniant. Et omnis* clerus
18 *qui* foras claustra[9] esse videtur *et in ipsa civitate consistit*[10], *omnibus diebus*
Dominicis[11] ad Capitulum veniant
19 parati *cum* planetis *vel* vestimenta[12] officiales[13], *sicut habetur* Ordo Romanus, *et ipsis*[14] *diebus*
20 *Dominicis vel festivitatibus sanctorum* preclaris *omnis ipse* clerus, *ut diximus, qui foras* claustra *est, ad* Noctur-
21 nas *et ad* Matutinas *veniant*[15], *et ipsis diebus* stationibus *suis* parati *custodiant*[16], *unusquisque in officio suo*
22 stet donec missa *peragatur*[17]. *Et si aliter fecerint, ab* arcidiacono *vel* primicerio
23 excommunicentur *aut etiam, si* necesse *fuerit, corporali disciplinе*[18] subiaceat[19]. *Et in ipsis diebus Dominicis,*
24 *ut diximus, et festivitatibus sanctorum* preclaris *omnes in refectorium cum alio clero reficiant ad* mensas *quae eis ordinate fuerint.*

25 **VIIII. De opere manuum cotidiana.**[20]
26 Ociositas inimica est *animе. Propterea* decernimus *ut ad iussionem episcopi vel* arcidiaconi *seu*
27 primicerii *vel qui ab ipsis ordinantur* clerus de Capitulo *ad opera, ubi eis* iniungitur, exeant

L[1] *fol. 10*[v]*:*

1 *et cum bono animo absque* murmuracione obedientiam *suam expleant, et quando* commune *operatione* necesse
2 *facere*[21], *postea unusquisque quod opus habet faciat.* ·X·
3 **De proficiscentibus in itinere.**
4 Quicunque *ex* clero in itinere *cum episcopo vel* aliubi proficiscuntur, *ordinem suum,*
5 *in* quantum iter *vel ratio permiserit non* necglegant[22]; *et non eos debent* preterire
6 orae
6 constitutae *tam de officiis divinis*[23] *quam* aliunde. **XI**·

1) instituciunculam nostrãm] institutiunculam 2) tractatos] tractatus 3) *verbum] Ungewöhnliche titula 'bum' statt 'um'* 4) audeat] audiat 5) *quilibet preesse]* qui tunc p̃esse 6) *habet]* habeat 7) studeat] ordinare studeat 8) mansionem] mansiones 9) elaustra] claustrum 10) consistit] consistunt 11) *Dominicis] Ungewöhnliche titula 'cis' statt 'is' u. so weiterhin* 12) vestimenta] uestiñtis *verbessert aus* uestiñta 13) officiales] officialibus 14) ipsis] in ipsis 15) veniant] veniat 16) custodiant] custodiant ut 17) *per*agatur] peragitur 18) *disciplinе] verbessert aus 'disciplina'* 19) subiaceat] subiaceant 20) cotidiana] cotidiano 21) *operatione* necesse *facere]* opus non est necesse facere 22) necglegant] neglegant 23) *divinis] titula 'nis' statt 'is'*

De zelo bono quod[1] debent servi Dei habere.

Sicut *est* zelus amaritudinis malus, *qui* separat a Deo *et* ducit *ad* infernum, *ita et*[2]
zelus *bonus, qui* separat a vicia[3] *et* ducit *ad Deum et ad vitam aeternam*[4]. Hunc *ergo* zelum
ferventissimo amore exerceant servi Dei, *id est, ut honore se invicem* preveniant *et infirmitates suas*
sive corporum *sive* morum pacientissime tollerent[5]. *Et si qua* vicia reprimenda sunt,
vel castigacio adhibenda, *cum his quibus hoc* commissum *est* previdere, *in bonitate* consenciant,
et adiutores Dei, ut ait Apostolus[6], *existant, qualiter* vicia, *si* orta *fuerint, possint* destruere *et ad meliorem* statum *unum* quemque
provocare, *quia scriptum est*[7]*: Qui diligitis Dominum,* odite *malum; nam qui diligit iniquitatem,* odit *animam suam; nam ille animam suam*
bene diligit, qui se custodit, et alios ad exemplum bone conversacionis *et operibus et verbis*[8] trahit .·. **XII**:

Ut non presumat alter alterum excommunicare[9].

Vetatur *hoc* canonico *ordine*[10] excommunicare *omnis*[11] *presumptionis* occasio; *iubemus atque* instituimus[12]
ut nulli liceat quemquam parem *suum* excommunicare *aut* cedere. *Quamvis aliquis sua presumptione ipsum ad*
hoc inritet, *aut in verbis aut in factis, non est suum* advindicare[13], *sed ad priorem veniat et ille secundum*
ordinem hoc definiat. *Et qui hoc*[14] *facere presumpserit, ab episcopo vel qui sub ipso*[15] *est* iudicetor. **XIII.**

Ut in congregatione clericorum alter[16] alterum defendere.

Omnimodis cavendum *est ut pro nulla* occansione *presumat* alter alium defendere, *nec quasi*
parentille obtentu[17] *aut* aliqua amicicia *aut* familiaritate idé[18] canonicis
presumatur, quia gravis occansio scandalorum *in congregatione ex ac*[19] *causa* oriri solet. *Quod si quis haec*
transgressus *fuerit,* agrius coerceatur[20], *ut* ceteri *timorem habeant.* **XIIII.**

De confessionibus. Ortans nos *Scriptura dicens*[21]*: Revela Domino viam tuam et spera in eum; et*
iterum dicit: Confitemini[22] *Domino, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius; et item profeta ait: Delictum*[23] *meum cognitum*
tibi feci, et iniustitias meas non abscondi; et iterum: Dixi, pronuntiabo[24] *adversum me iniustitias meas Domino*

---

1) quod] qvē 2) *ita et*] ita ·- 3) vicia] vitiis 4) *aeternam*] *titula irrtümlich 'tam' statt 'am'* 5) patientissime tolerent 6) *Apostolus*] *1 Cor. 3, 9:* Dei enim sumus adiutores 7) *scriptum est*] *Ps. 96, 10* 8) *et operibus et verbis*] & verbis & operibus. In *'verbis' titula 'bis' statt 'is'* 9) excommunicare] cedere aut excommunicare 10) Vetatur *hoc* canonico *ordine*] Uet&ur in hoc ordine canonico 11) excommunicare *omnis*] omnis 12) instituimus] constituimus 13) *ad* vindicare] vindicare 14) *hoc*] ipsam causam 15) *ipso*] eo 16) clericorum alter] clericorum non liceat alteri 17) parentille obtentu] parentele optentu 18) idé] id a 19) *ac*] hac 20) agrius coerceatur] acrius coherceatur 21) dicens] dicit. *Ps. 36, 5* 22) Confitemini] *Ps. 105, 1* 23) *Delictum*] *Ps. 31, 5* 24) *Dixi, pronuntiabo*] *Ps. 31, 6 (Vulg., statt* 'pronuntiabo', 'confitebor'

L[1] *fol. 11*[r] :

1 *et tu remisisti inpietatem peccati mei; et item*[1]: Confitemini *alterutrum peccata vestra ut* deleantur[2]; *et* alibi[3]: *Qui abscondit*

2 scelera sua, *non dirigetur, qui autem ea* confessus[4] *fuerit, salvabit animam suam*

5 *a morte*[5]. *Et Dominus* in Evangelio

3 *dicit*[6]*: Agite poenitentiam;* adpropinquabit *enim regnum caelorum. Necesse est ut dummodo* suadente *diabolo multa contra*

4 *voluntatem Domini vel contra Dei praeceptum commisimus, ut per veram confessionem et veram emendationem, sicut Scriptura docet, emendare debeamus.*

10 5 *Sancti* Patres, *qui perfecti fuerunt, ita constituerunt, ut de praesente*[7] *cum aliqua cogitatio mala in corde servorum Dei, suadente*

6 *diabolo,* evenerit, statim *per humilem confessionem suo priori* confiteri *debet*[8]*; nos modus*[9] desidiosi *et*

7 fragiles, *quamvis per totum eorum* vestigia *non* sequamur, *necesse est ut*[10] *aliqua*

15 *parte, iuxta quod Deus* possibilitatem[11],

8 *eorum* vestigia inmitemur[12], *ut per veram confessionem regnum Dei habere mereamur. Ita constituimus ut a nobis*[13] *vel* binas

9 vices clerus *noster confessiones suas suum*[14] *episcopum* pura[15] *faciat, his temporibus:* una vice *initio* quadragensime[16]

20 10 *ante* Pasca; *illa alia* vice *a medio mense* Augusto *usque* Kalendas Novembris. *Inter his*[17]

11 *diebus cum episcopus licentiam habuerit, et cui* necesse *fuerit, alio tempore suam confessionem ad episcopum vel alium sacertatem*[18]*, cui episcopus decreverit*

12 *facere, quandocumque voluerit et opus habet, faciat. Et cui*[19] *peccata non* impediunt de clero, *omnibus diebus Dominicis et festivitatibus*

25 13 preclaris *debent corpus et sanguinem Domini nostri Hiesu Christi accipere, quia Dominus* in evangelio *dicit*[20]*: Qui manducat*

14 carnem *meam et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eum*[21]*. Nam si indigne quis hic*[22] *sacro sancta* misteria

15 sumpserit, iudicium *sibi manducat et bibit. Et si ullus de* clero, *quod absit,*

30 *quando suam confessionem suum*[23] *episcopum*

16 *facit, ut sic repletus sit spiritu diabolico, quod* ausus sit de sua peccata[24] *aliquid suum episcopum* celare *et* vadit *quasi*

17 *per alios sacerdotes suas confessiones donando et* vult *suum episcopum abscondere* scelera *sua, quia timet ut* promoveat

35 18 *eum episcopus* de gradu, *et, si adhuc in* gradu *non est, non* accedat ad gradum *vel ad corpus*[25] *Domini*

19 promoveat *eum, aut illa* vicia *debet persequere*[26]; *si episcopus hoc per qualibet ingenio*[27] investigare *potuerit*

20 *et adprobatum ei fuerit, corporale disciplina*[28] *vel* carcere[29] paciatur, *vel aliud quod*

40 *episcopum visum fuerit*[30] *iuxta modum qulpe,*

1) *et item]* et iterum. *Iac. 5, 16* 2) ut deleantur] ut deleantur et orate pro invicem 3) et alibi] *Prov. 28, 13* 4) ea confessus] confessus ea 5) *salvabit — morte] Vulg.:* et reliquerit ea, misericordiam consequetur 6) *dicit] Matth. 3, 2* 7) de praesente] present$^{i}_{||}$ 8) *debet]* deb$^{re}_{\&}$ 9) *modus]* modo, *was auch im L*[1] *gemeint ist* 10) *ut]* ut ꝛ ex 11) possibilitatem] possibilitatem

45 nobis dederit 12) inmitemur] imitemur 13) *a nobis] d. h.* anno bis. — *L*[2]*:* in anno vel binas vices 14) *suum]* ad suum 15) pura] pure 16) *initio* quadragensime] in initio quadragesime 17) Inter *his]* Iis 18) *sacertatem]* saecerdotem 19) *Et cui]* Et quos 20) *dicit] Ioh. 6, 57* 21) *in eum] Vulg.* in illo 22) *hic]* haec 23) *suum]* ad suum 24) de sua peccata] de suis peccatis 25) *ad corpus]*

50 a corpore 26) *persequere]* persequi 27) *qualibet ingenio]* quodlibet ingenium 28) *corporale disciplina]* corporalem disciplinam 29) carcere] carcerem 30) *episcopum visum fuerit]* eꝑo fuerit visum

ut ceterum[1] metum *habeant et in tale* scelus *non cadant, quia nimis* inprobus *est qui ante Dei oculos peccat*
et homini confiteri erubescit, *ubi, Deo* miserante, de ipsa peccata[2] *debet accipere consilium sanitatis.* **XV.**

De gravioribus culpis.

Si quis *clericus de ordine* canonico gravioribus culpis[3] commiserit, *id est* homicidium, fornicationem, adulterium, furtum *vel his* similibus[4] unum *ex* principalibus viciis *commiserit* corporale castigacioñ[5] primitus subiaceat. Deinde *quanto tempore* vult *episcopus*

L[1] *fol. 11*[v]*:*

vel qui sub eo[6] *sunt* carcere *vel* exilio[7] paciatur, *sciens illam terribilem sententiam Apostoli dicentis:* Tradere[8]
huius modi *hominem* in interum carnis, *ut spiritus salvus sit in die Domini; et dum in ipsa*[9] carcere *est*
nullus ex clero *in nullo*[10] *ei* iungatur consorcio, *neque in* conloquio, *nisi cui prior* iusserit, *solus* persistens
in poenitentia luctũ, *quamvis priori*[11] *visum est. Egressus de* carcere, *si episcopo vel qui sub eo*[12] *visum fuerit, agat adhuc*
publicam poenitentiam, i. e. suspendatur *ab oratorio simul et a mensa, et omnibus* canonicis oris[13],
veniat ante ostium *ecclesie,* ubi prior iusserit, iacens, prostratus *omni corpore ante ipsum* limitem *ecclesie usque*
dum ingrediuntur omnes. Et erigat se[14], *stet* foras *ecclesia*[15] *ante ipsum* ostium[16], *impleat ibi officium suum in quantum potest.*
Egredientibus de ecclesia similiter prostratus iaceat, *usque dum omnes egrediuntur*[17] *foras; et* iacens *vel stans*
ante ipsum limitem *cum nullo homine loquatur. De abstinentia vero, quamdiu vel qualiter episcopum*[18] *visum fuerit vel qui sub eo*
sunt, mensura *vel* ora *qua ei viderit* competire[19]. *Neque* a *quoquam benedicatur, usque dum* reconcilietur.
Qui dum vocatus venerit ad reconciliandum *ante episcopum vel* clerum *cum omni humilitate* prostrato *omni*[20] *corpore in terra*
petat ab omnibus veniam, et episcopus secundum ordinem canonicum *cum*[21] reconcilietur. **XVI.**

De his qui sine iussione iunguntur excommunicatos[22].

Si quis *frater aliquis*[23] *presumpserit sine iussione episcopi vel qui sub eo sunt clerico* excommunicato *qualibet modus*[24]
aut loquere se iungere *cum eo*[25] *aut mandatum ei dirigere aut litteras, similem* subiciatur excommunicacionis vindictam. **XVII. De excommunicatione culparum.**

1) *ceterum*/ ceteri 2) de ipsa peccata] de ipsis peccatis 3) gravioribus culpis] graviores culpas 4) similibus] similia 5) corporale castigacioñ) corporali castigationi 6) sub eo] sub eodem 7) carcere *vel* exilio] carcerem vel exilium 8) Tradere] *I Cor. 5, 5. Vulg.:* tradere huiusmodi satanae in interitum — Domini nostri Iesu Christi 9) *in ipsa*/ in ipso 10) *in nullo*/ in ullo 11) poenitentia luctũ *quamvis priori*] poenitencie luctu, quamdiu priori 12) *sub eo*/ sub eo sunt 13) oris] *fehlt in L*[2] 14) *erigat se*/ erigens se 15) *ecclesia*/ ecclesiam 16) ostium] hostium & 17) *egrediantur*/ egrediantur 18) *episcopum*/ cp̃o 19) *viderit* competire] previderit cõp&ere 20) *Hinter 'omni' eine Note getilgt* 21) *cum*/ ei 22) excommunicatos] excommunicatis 23) Si — *aliquis*/ Si quis frater 24) *modus*/ modo; *vgl. S. 10, Anm. 9* 25) *aut — cum eo*/ se iungere. aut loqui cum eo

17 Si quis *clericus* contumax *aut inoboediens aut superbus aut* ebriosus *aut* detractor
aut contradictor
18 *aut* rebelles *aut* contenciosus *aut* murmorans *aut* indictum ieiunium transgressus
fuerit
19 aut *ad crucem* iussus *stare*[1] contemserit, *aut increpatus veniam non petierit aut
in alium* contrarium *consistens*
20 uhic[2] parvule instituciuncule *et preceptis episcopi vel qui sub eo sunt* contemptor
repertus
21 *fuerit, hic secundum Domini nostri preceptum* ammoneatur semel *et secundo*
22 *secreto a senioribus suis. Si non emendaverit*
obiurgetur[3] *publice coram omnibus. Si vero neque sic* correxerit, *si intelligit qualis
poena sit*
23 excommunicatioń subiaceat. *Sin autem* inprobus *est, ut* (*l.* aut) minus *intelligens
vel in-*
24 corrigibilis, vindicte *corporali* subdatur. **XVIII. De his qui in quibus-**
25 **dam levioribus delincunt**[4]. Si quis *ex* clero[5] *vel ad mensam* tarde
26 decurrerit[6], *aut pro aliqua causa senior* psalmodia[7] *vel missas* cantare *ordinaverit
et hoc minime inpleverit, et si*
27 fregerit *quidpiam aut perdiderit vel aliud* quid excesserit *et non veniens* continuo
ante episcopum

L[1] *fol. 12*[r]*:*

1 *aut qui sub ipso sunt, ipso* ultro[8] *satis fecerit et* prodiderit *delictum suum, dum
per alium cognitum fuerit, maiori* sub-
2 iaceat *emendatione*[9] *secundum* modum culpe, *sicut episcopo vel qui sub eo sunt
visum fuerit. Nam qui ipse*[10] sponte
3 confessus *fuerit,* liviori subiaceat *emendatione*[11], *ut diximus, secundum modum
qulpe.* **XVIIII.**
4 **Qualis debet**[12] **esse excommunicacio**[13].
5 Secundum *qulpe*[14] excommunicationis *vel discipline debet extendi* mensurà[15]. *Qui*
culparum
6 modus *in episcopum* pendit iudiciù[16] *vel qui sub eo sunt. Neque eos*[17] *qui in*
gravibus *peccatis* incedunt[18]
7 *et his*[19] *qui in* levibus *quibusdam* delincunt, equaliter iudicandi sunt; *sed* secundum
8 morbum adhibenda est medicina, *quia nec pius* medicus *sanat* vulnera
9 *nec qui*[20] accipere spiritali[21] medicamentum rennuit[22], sanitatis spiritali
10 medicamentum[23] *consequi non potest.* **XX.**
11 **De quadragensimis**[24] **observationibus.**
12 Licet *omni tempore vita Christianorum* simplex *debet esse et* sobria, *maxime tamen*
religiosis *mentibus convenit, ab his*[25] *diebus*

1) iussus *stare*/ stare iussus 2) *in alium* — consistens uhic] in aliquo contrarius existens huic 3) obiurgetur] arguatur 4) delincunt] DELINQVUNT 5) *ex* clero] ex clero ad opus Dei vel ad mensam 6) decurrerit] occurrerit 7) *senior* psalmodia] psalmodiam 8) *ipso* ultro] ipse ultro 9) *emendatione*/ emendationi 10) *qui ipse*/ si ipse 11) liviori — *emendationi*/ leviori — emendationi 12) debet] DEBEAT 13) excommunicacio] MODVS EXCOMVNICATIONIS 14) *qulpe*/ modum culpe 15) mensurã] mensura 16) *in episcopum* pendit iudiciũ] in epi pend& iuditio 17) *Neque eos*/ Neq. eñi illi 18) in gravibus *peccatis incedunt*/ in gravibus incidunt peccatis 19) *et his*/ & hi 20) *nec qui*/ qui 21) spiritali] spuale 22) rennuit] rennuerit 23) sanitatis — medicamentum] sanitatem spuali medicañto 24) quadragensimis] QVADRAGESIME 25) *ab his*/ ut his

13 continencius *vivant* et sedula servitute *Deo adhaerere contendant. Ideoque decernimus ut illis*[1]. XL. *diebus*
14 *ante* Pasca *cum omne*[2] puritate *mentis et corporis nostri*[3] clerus, *Deo iubente, in quantum potuerit, se custodiat. De* cibi *autem*
15 *et* potus perceptiõ[4], *in quantum Deus auxilium dederit,* parcitatem *habeant, id est, ut cotidie, exceptis Dominicis diebus*[5]
16 *a kaput* quadragensime[6] *usque ad sanctum* Pasce[7] *post dictam* Vesperam *in refectorio semper reficiant; et ab illis* cibis
17 *se*[8] *abstineant vel* potus[9], *sicut episcopus cum ratione constituerit. Et* aliubi *neque in ipsa civitate neque in monasteriis vel quibuslibet locis vel*
18 *domibus* propriis *his.* XL. *diebus reficiant, nisi forte si*[10] *longe fuerit* ora *competente*[11] *ad* cibum[12] *suum* accipi-
19 endum *cum fratribus adesse non potuerit*[13]. *Tunc propter illam necessitatem licentiam habeat tale* cibo[14] sumere *sicut* relicus[15]
20 clerus; *et hoc* prevideat, oras competentibus[16] *non* antecedat. *Lectionem*[17] *vero fratres in ac*[18] qua-
21 dragensima *a* Prima *dicta usque ad Tertiam plenam* vacent, *et* foras claustra[19] *nisi tantum per illas ecclesias*
22 *qui infra domum sunt non egrediantur, nisi si* necesse *fuerit et episcopus aut qui sub eo sunt* iudicaverit[20], *ut, quod fiat*
23 fiendum[21] *est. Et post Tertiam tunc temporis* Capitulum *habeant.* A Pasca *antem usque ad* Pentecosten
24 bis *in die reficiant et* carnem manducandi *licentiam habeant, nisi poenitentes praeter tantum sexta feria*[22].
25 A pentecosten *vero usque ad* nativitatem *sancti* Iohannis *Baptiste*[23] *similiter* bis *in die reficiant et a*
26 carne *abstineant usque ad ipsam* missam. A nativitate *vero sancti* Iohannis *usque ad* transitum *sancti*
27 Martini *ita sicut antea qui* bis[24] *in die reficiant; quarta et sexta feria* a carne *abstineant.*
28 *Ab ipso vero* transitu *sancti* Martini *usque* natale[25] *Domini a* carne *omnes*[26] abstineant
29 *et usque ad* Nonam ieiunent *omnibus diebus et in refectorio reficiant. Post* natalẽ *Domini usque in kaput*[27]

L[1] *fol. 12*[v]*:*

1 quadragensima[28] *secunda et quarta sextaquae feria in refectorio ad* Nonam *reficiant,* reliquis *his diebus duabus* vicibus
2 *in eodem refectorio reficiant;* a carne *vero quarta et sexta feria his temporibus abstineant. Et si dies* festus *in his duabus feriis talis*

1) *ut illis*/ ut in illis 2) *omne*/ omni 3) *nostri*/ noster 4) perceptiõ] perceptione 5) *Dominicis diebus*/ dieb. dominicis 6) *a kaput* quadragensime] a capite quadragesime 7) Pasce] pascha 8) cibis *se*] se cibis 9) potus] potubus 10) *nisi forte si*/ nisi forte 11) ora *competente*/ ut hora competenti 12) cibum] *in L*[1] *verbessert aus* cipum 13) *potuerit*/ possit 14) tale cibo] tale cibũ 15) relicus] reliquus 16) oras competentibus] ut horas cõp&entes 17) *Lectionem*/ Lectioni 18) *ac*/ hac 19) claustra] claustrũ 20) *et episcopus* — iudicaverit] *diese Worte fehlen in L*[2] 21) *ut quod fiat* fiendum *est*/ ut quod faciendum est fiat. *In L*[1] *lies: ut fiat quod* fiendum *est.* 22) *sexta feria*/ sextã feriã 23) *Baptiste*/ babtist 24) *antea qui* bis] antea bis 25) *usque* natale] usque ad natalẽ 26) *omnes*/ omnes se 27) *usque in kaput*/ usq. capt 28) quadragensima] quadragesime

3 *venerit, si permiserit prior,* carne[1] manducent. *Pro infirmitate vero* cleri *nostri*[2] consideravimus, *ut si quarta*[3] *vel sexta feria*
4 *seu in* reliquis *diis temporibus quales* constituimus, *ut a* carne *abstineant, si* necessitas *est*[4], *licentiam habeat episcopus aut qui*[5] *sub ipso sunt*
5 5 *pro eorum infirmitatibus vel necessitatibus aut festivitatibus* consideracionem *mittere sicut ille previdit, quod bonum*[6] *sit.* **XXI.**
6 **De mensis ordinandis**[7]. Prima mensa *episcopi cum* ospitibus *et cum* peregrinis *sit et ibidem* arcidiaconus
7 vel quibus episcopus iusserit, sedeant. *Secunda* mensa *cum presbyteris;* terciã[8]
10 *cum diaconibus; quarta cum subdiaconibus; quinta cum reliquis* gradibus;
8 *sexta cum abbatibus vel quos iusserit prior; in septima reficiant* clerici canonici qui extra claustra canonica[9] *in civitate*
9 commanent, *in diebus Dominicis vel festivitatibus* preclaris. *Cum autem* ora *reficiendi venerit, signum*[10] *ad refectorium* sonuerit, *tunc fratres cum festi-*
15 *natione*[11]
10 *illud*[12] *adveniant et simul in refectorium* introeant *simulquae*[13] *orent et* versum *dicant. Et cum episcopus vel alius sacerdos benedictione*[14] *super* mensas
11 tradiderit *omnes Amen respondeant, et ut dispositus ordo est, unusquisque ad suam* mensam accedat. Clerus *vero* in *refectorio omnino silentium*
20 12 *teneant*[15] *interim quod exinde foris*[16] *egrediuntur, qualiter illam lectionem divinam possit audire et in corde meditare*[17], *quia sic est* necesse, *ut, quando* cibum corporalem
13 recepit[18], *et tunc anima* cibum spiritalẽ[19] *reficiatur. Et lector et* celerarius[20] *et* portarius *vel* septimanarius *vel qui*
25 14 ministrant, *quando episcopus cum* clero *in refectorio reficit, antequam fratres* in refectorium *veniant,* mixtum *de* pane *et* potus[21] accipiat[22], *ut* grave
15 *eis non sit* ieiunium *sustinere interim quod* clerus *reficit; nam lector legat, usque dum insserit prior, ut expleat lectionem. Illud omnino* cavendum *est*
16 *ut neque sacerdotes neque diaconi neque subdiaconi vel quilibet de* clero cibum
30 *nec nulla*[23] *quod ad* manducandum *vel ad*[24] bibendum pertinet, *sine iussione*
17 *episcopi de refectorio portet. Et hoc* cavendum *est ut ante legitimam* oram, *nisi illi qui hoc* previdere *debeant*[25], *neque ad* manducandum
18 *neque ad* bibendum *in refectorio* intrare *non debent*[26] *sine iussione episcopi aut qui tunc temporis preest. Neque* celerarius[27] *contra rationem* inquietare
35 19 *sed* oras[28] conpetentibus *petant quae petenda sunt, et* dentur *quae* danda *sunt. In ipso autem refectorio neque* laicus *neque clericus, nisi qui in ipsa*
20 *congregatione sunt,* manducent *aut* bibant *sine iussione episcopi aut qui sub eo sunt. Et in* claustra[29] *ubi* clerus *ad* Capitulum *venit*
21 *vel in refectorio nullis*[30] *de clericis servitoribus qui suos seniore*[31] *ibi* subiecti
40 *sunt,* ingrediatur, *nisi si* necesse *fuerit aut episcopus vel qui sub eo sunt insserit*[32].

1) *permiserit prior,* carne] prior permiserit, carnem 2) cleri nostri] *fehlt in L*[2] 3) *si quarta]* si in quarta 4) *est]* fuerit 5) *aut qui]* ł qui 6) *bonum]* bene 7) ordinandis] ORDINANDIS IN REFECTORIO. 8) tertiam] Tercia 9) claustra canonica] claustrã 10) *signum]* & signum 11) *cum festinatione]* cum summa festinatione 12) *illud]* illuc 13) simulquae] 45 simulq. 14) *benedictione]* benedictionẽ 15) *teneant]* teneat 16) *foris]* foras 17) *meditare]* meditari 18) recepit] recipit 19) cibum spiritalẽ] sp̃uali cibo 20) celerarius] cellerarius *u. so weiterhin* 21) potus] potu 22) accipiat] accipiant 23) *nec nulla]* nec aliquid 24) *vel ad]* vel 25) *debeant]* debent 26) *in refectorio — debent]* intrare in refectorium debent 27) celerarius] cellerario 28) *sed* oras] sed omnia horis 29) claustra] claustro 30) *nullis]* 50 nullus 31 *suos seniore]* suis seniorib. 32) *iusserit]* iusserint

XXII. De mensura cibi. Quando clerus *noster*[1] bis *in die refecit per tempora* constituta, *sicut* superius *scriptum est,* panem
quod sufficiat[2] accipiat. Pulmentum *vero ad sextam,* carnem *inter duos* ministracionem unam et cibaria una
accipiant. *Et si* cibaria *non habent, tunc duas* ministraciones *de* carne *aut de* lardo *habeant. Ad* cenam *autem*
unam[3] ministracionem *de* carne *inter duos aut* una cibaria *habeant. Illo tempore quando* quadragesimalem *vitam debent ducere*

L[1] *fol. 13*[r]*:*

tunc ad sextam inter duos fratres portionem *de* formatico[4] et cibaria accipiant; *et si* pisces habuerent[5] *aut* leumen[6]
vel aliud *qui*[7], addatur *et* tercius. *Et ad* cenam *inter duos* cibari(a) una *aut portionem de* formatico[8] *accipiant; et si Deus*
amplius[9] *dederit, cum gratiarum actione* percipiant. *Quando autem*[10] *in die* una *refectione* fierit[11], *tunc* cibaria una *inter duos et portione*[12] *de*
formatico[13] *et* ministracionem unam de ligumen[14] *aut aliud* pulmentum *accipiant. Et si* contigerit *quod illo anno*
glandis *vel* fagina *non sit et non habent unde ac* mensurã[15] *de* carne *inpleta sit, postea* prevideat *episcopus iuxta cum*[16] *Deus*
possibilitatem dederit, aut quadragesimale[17] *aut* aliunde *unde*[18] consolacionem *habeant.* **XXIII.**
De mensura potus. Quand[19] bis *in die* edendum *fuerit,* presbiteri *ad sextam* tres calices
accipiant, ad cenam duos; diaconi qui in gradu sunt, *ad sextam* tres, ad cenam duos; subdiaconi *ad sextam* II·,
ad cenam II·; reliquos grados[20] *ad sextam* ·II·, ad cenam I. *Quando autem in die* una *refectio fuerit, sicut antea*
ora *sexta, quando* bis manducabant, accipiebant, tantos calices accipiant; *et quod ad* cenam accipie-
bant *de* potũ, *hoc* celerario[21] remaneat. *Et omnino* caveant ebrietate[22]. *Si vero* contigerit, *quod vinum* minus
fuerit *et ista* mensura[23] *episcopus inplere non potest, iuxta quod* prevalet, *inpleat, et de* cervisa[24] consolacionem *faciat*; *illi autem*
fratres non mormorent[25], *sed Deo gratias agant et* equanimiter tollerent[26]; *nam si esse potest ut tantum habeant, tunc nullo modo*
non[27] *remaneat. Et illis qui*[28] *se a* vino *abstinent*[29], prevideat *episcopus vel qui sub eo sunt*[30], *ut tantum habeant de* cervisa *quantum*
de vino *habere* debuerant. *Et si episcopus voluerit ad supra* scriptam mensuram *aliquid* potus addere, *in eius potestate consistat;*

1) clerus *noster*] clerus canonicus 2) *suffieiat*] sufficiꝭ 3) unam] aut unã 4) formatico] caseo 5) habuerent] habuerint 6) leumen] legumñ 7) aliud qui] aliud quid 8) formatico] caseo 9) *Deus amplius*] amplius dꝰ 10) *autem*] *fehlt in L*[2] 11) *refectione* fierit] refectio fuerit 12) *portione*] portionẽ 13) formatico] caseo 14) ligumen] legumine 15) *ac* mensurã] hacc mensura 16) *iuxta cum*] iuxta quod 17) *aut* quadragesimale] aut de quadragesimali 18) aliunde *unde*] aliunde 19) Quand] Quando 20) reliquos grados] Reliquus gradus 21) celerario] cellarario 22) ebrietate] hebrietatẽ 23) *ista* mensura] istã mensurã 24) *de* cervisa] de cervisa eis 25) mormorent] murmurent 26) tollerent] tolerent 27) *nullo modo non*] ꝑ nullũ modũ 28) *illis qui*] illi qui 29) *se — abstinent*] se abstinent a vino 30) *sub eo sunt*] sub eo est

16 *nam quando aliqua refectio causis* exigentibus *venerit*[1], *non amplius* consentimus *ad* nam *refectionem, quam ut supra*[2] scriptam mensuram,
17 tres calices, *accipiant. Et hoc* superfluum *nobis videtur, quia* vinum apostatare facit *etiam* sapientes[3],
18 *quia ubi* ebrietas est, *ibi* flag(it)ium *atque peccatum est. Et hoc* admonemus *ut* clerus *noster*[4] sobriam *omnino*
19 ducant[5] *vitam. Et quia* persuadere *non possumus ut* vinum *non* bibant, *vel hoc* consenciamus, *ut* saltim *in illis*
20 ebrietas *non dominetur,* quia *omnis*[6] ebriosus *Apostolus* a regno *Dei* extraneos *esse denuntiat, nisi per* dignam
21 penitentiam emendaverint. **XXIIII. De septemanariis quoquine.**
22 Clerici canonici *sic sibi invicem* serviant *ut nullus* excusetur a quoquine officium nisi egritudo[7]
23 *aut in causa* gravis utilitatis preoccupatus *fuerit, quia exinde maior mercis*[8] *et karitas* adquiritur.
24 Inbicilibus[9] procurentur solacia, *ut non cum* tristicia *hoc faciant, sed habeant omnes* solacia *secundum* modum *congregationis*
25 *aut* posicio *non est loci*[10]. Archidiacomus *vero et* primicerius *vel* celerarius *seu illi* tres custodes *ecclesie*[11],

L[1] *fol. 13*[v]*:*

1 *unus de sancto* Stefano, *alius de sancto Petro,* tercius *de sancta Maria, qui in maioribus* utilitatibus occupati *sunt*[12]*;*
2 *ceteri autem sibi sub karitate invicem* serviant. *Egressus* de septemana, *sabbato* mundicias *faciant*[13], vasa ministerii *sui*
3 *quae* ad ministrandum *accepit, sana et munda* celerario reconsignet, *et si aliquid ex illis* minuatum[14] *fuerit,*
4 *ad* Capitulum *die sabbato veniam petat; et* vasa *vel quod* minuatum[15] *est,* in loco restituat *et iuxta cum*[16] *episcopus vel qui*
5 *sub eo sunt*[17] *iudicaverit, poenitentiam agat.* **XXV. De archidiacono vel primicerio.**
6 Oportet *eos* esse *prudentes sicut* serpentes *et* simplices *sicut columbe, id est, ut*[18] *sapientes in bonum et simplices in malum*
7 *et* docti[19] evangelica *et sanctorum* Patrum instituta[20] canonum, *ut possint docere* clerum *in lege*[21] *divina et huius* parva
8 institucionis[22]. *Et sic se* conforment clero, *ut non tantum verbis* capacibus, *sed etiam exempla*[23] simplicioribus
9 *divina preceptu demonstrent: qui Apostoli debent semper servare formam, in qua dicit*[24]*:* argue, obsecra, increpa, *id est,*
10 miscens *temporibus tempora,* terroribus blandimenta, *id est*, indisciplinatos *et* inquietos *debent* durius

1) exigentibus *venerit]* egentibus evenerit 2) *quam ut supra]* quam supra 3) sapientes] *Eccli. 19, 2* 4) clerus *noster]* clerus canonicus 5) ducant] ducat 6) *omnis* ebriosus] omnes aebriosos*; 1 Cor. 6, 10* 7) egritudo] egritudine 8) *mercis]* merces 9) Inbicilibus] Imbecillib. autem 10) posicio *non est loci]* positionẽ loci 11) tres custodes *ecclesie]* custodes ecclesiarum; *'unus — Maria' in L*[2] *weggelassen* 12) occupati *sunt;]* occupati sunt, isti excusentur a quoquina 13) *faciant]* faciant 14. 15) minuatum] minutum 16) *iuxta cum]* sicut 17) *eo sunt]* ipso est 18) *ut]* ut sint 19) *et* docti] docti 20) evangelica — instituta] evangelicis sanctorum patrum institutis 21) *in lege]* lege 22) *huius* parva institucionis] hac parva institutione 23) *exempla]* exemplis 24) *dicit] 2 Timoth. 4, 2*

11 arguere, *obedientes autem et* mites *et patientes, ut in melius* proficiscant[1], *obsecrare;*
necglegentes *et* contemnentes
12 *et superbos ut* increpent *et* corripiant *neque* dissimulent *peccata* delinquentium,
sed mox *ut coeperint*
13 orire, radicitus, ut prevalent, amputent memore[2], *periculi* Heli *sacerdotis* de
Silo; *et* honestioribus[3]
14 *quidem atque* intelligibiles pri(ma) *et secunda admonitione verbis* corripiant; in-
probos autem[4] *ac* duros *corde*
15 *ac superbos vel in*obedientes verbera *et corporis* castigatione[5] *in ipso initio*
peccati coerceant[6],
16 scientes *scriptum*[7]*:* stultus *verbis non* corrigitur, *et iterum*[8]*:* percute *filium tuum*
virga, et liberabis animam eius a morte.
17 *Et quidquid per se iuste et* racionabiliter *secundum* canonicam institucionem *vel*
huius parve institucionis[9]
18 *non potuerint* definire, *omnino episcopo* patefaciant, *et ipse secundum Dei volun-*
tatem quod castigandum *est* castiget
19 *et quod* corrigendum *est* corrigat. *Qui* archidiaconus *vel* primicerius *in omnibus*
omnino actibus *vel operibus suis*
20 *sint Deo et episcopo fideles et obedientes*[10]*, et non sint superbi neque* rebelles *vel*
contemtores, *sed* casti *et* sobrii,
21 pacientes, benigni *atque* misericordes *et semper super exaltet misericordia*[11] *iudicium,*
ut et ipsi idem consequantur. Diligant
22 clerum, oderint vicia, *in ipsam autem* correccionem[12] *puriter*[13] *agant, et nequid*
nimis, dum
23 cupent[14] eradere eruginem, frangatur vas.[15] Meminerint calamum quassatum[16]
24 *non* conterendum. *In quibus non dicimus ut permittant* nutrire vicia, *sed prudenter*
et cum karitate ea (amputare) *festinent.*
25 Caveant *ne, dum aliis predicaverint, ipsi* reprobi *efficiantur,* intendentes *illud*
Dominicum preceptum[17]*: et qui in oculo fratris tui*

L[1] *fol. 14*[r]*:*

1 festucam *videbis*[18]*, in tuo* trabem *non* vidisti? Eice primum trabem *de oculo tuo,*
et tunc perspicies, ut educas
2 festucam *de oculo fratris tui. Qui* archidiaconus *vel* primicerius, *si* reperti *fuerint,*
quod absit, superbia[19] *aut elati aut*
3 contradictores *vel* contemtores canonica[20] *et huius* parve institucionis, hii[21] *secundum*
Domini preceptum
4 ammoneantur *semel et iterum. Si non emendaverint, ab episcopo secundum modum*
qulpe iudicentur. Quodsi neque sic correxerint, de ordinibus suis
5 ciciantur, *et alii qui digni sunt et voluntatem Dei vel episcopi sui secundum*
divinum preceptum inpleverint, in locis[22] *illorum*[23] *subrogentur.*

1) proficiscant] proficiant 2) memore] memores. *1 Reg. 1, 3; 2, 12; 4, 18* 3) honestioribus] honestiores 4) autem] vero 5) castigationes 6) cohercеant 7) scientes *scriptum*/ Scriptum scientes. *Prov. 18, 2* 8) et iterum] *Prov. 23, 13, 14* 9) huius parve institucionis] hanc parvam institutionem 10) *et obedientes*/ *fehlt in L*[2] 11) *super exaltet misericordia*/ super exaltent misericordiae; *Iac. 2, 13* 12) in ipsam — correccionem] ipsam autem correctionem 13) *puriter*/ prudenter; *in L*[1] *Verwechselung der Noten 'purus' und 'providus; daher 'puriter' statt 'providenter' notiert* 14) cupent] cupiunt 15) vas.] vas. et 16) calamum quassatum] *Matth. 12, 20:* arundinem quassatam non confringet 17) *preceptum*/ *Matth. 7, 21* 18) *videbis*/ videbas 19) *superbia*/ superbi 20) canonica] canonum 21) hii] hi 22) *locis*/ *titula ungewöhnlich 'cis' statt 'is'* 23 illorum] eorum

6 **XXVI. De celerario.** Celerarius *vero debet esse timens Deum,* sobrius, *non* vinolentus,
7 *non* contenciosus, *non* iracundus, *sed* modestis moribus, cautus *et fidelis; et quidquid acceperit, sub* cura *sua*
8 *ad opus* clericorum *fideliter custodiat; et sine iussione episcopi aut qui sub ipso*[1] *est, nihil faciat, et non sit* prodigus *nec*
9 stirpator substancia[2] clericorum, *quia, si fuerit,* sine dubio *in diem*[3] *iudicii* reddituros erit[4] *Deo rationem;*
10 *nam si bene ministraverit,* gradum bonum *sibi adquirat.* **XXVII. De portario**[5]**.**
11 Portarius *unus cum suo iuniore annum aut amplius, si episcopo placuerit,* portas claustre[6] *vel* ostia *custodiat. Qui*
12 portarius *sit* sobrius, paciens *et sapiens, quis*[7] *sciat accipere responsum et reddere, et fideliter custodiat portas*
13 *sive* ostia claustre[8], *et contra* hunc tenorem *facere non presumat; quod si fecerit,* excommunicetur. Claves
14 *vero portarum ad* conpleturium archidiacono *reddat. Et si* archidiaconus aliubi *est, qui sub ipso est*
15 *ipsas claves accipiat. Custodes vero ecclesiarum qui ibidem*[9] dormiunt *vel in mansiones iuxta positas, teneant silentium sicut ceteri clerici in quantum*
16 *possunt;* et post conpleturium *non* manducent[10] *nec* bibant *et non permittant egredere*[11] *eos qui* foras claustra
17 *post* conpleturium remanserint; *nec eos qui infra* claustra *sunt egredere*[12] *per* ostia *sibi* commissas[13];
18 *quod si fecerint, ab episcopo, vel qui sub eo sunt,* iudicentur. **XXVIII. De infirmis canonicis**[14]
19 **qui se peculiarius ad istum ordinem iunxerunt et non habent unde**[15]
20 **infirmitate necessitatibus suis**[16] **possint inplere.**
21 Si quis *aliquis*[17] *ex* clero *infirmatur qui adhuc*[18] *ordinem se* peculiarius iunxerint, *et non habuerint*[19] *unde in infirmitate necessitatibus suis*[20]
22 *possint*[21] *inplere, post episcopum habeat de illis* maximam curam archidiaconus et primicerius *et* caveant
23 *ne* neglegantur[22] *infirmi, sed sicut revera Christo, ita eis* serviatur, *quia ipse dixit*[23]*: Infirmus fui et visitastis me;*
24 *et quamdiu fecistis*[24] uni *ex* minimis *istis, mihi fecistis. Ergo omnia* necessaria, *quidquid ipsis infirmis* expedierit
25 *et*[25] *opus fuerit, eis omnino et absque ulla re*tardacioné *adinplere* curentur, *quia in ipsis respicit, quidquid ipsi* minus *habuerint*

L[1] *fol. 14*[v]*:*

1 *aut* neglecti fuerint; *et* sine dubi(o) *in diem* tremendum iudicii, *quando sederit Rex* vivorum *et* mortuorum *in* sede maiestatis *sue*

1) *sub ipso]* sub eo 2) *nec* stirpator substancia] & stirpator substantie (*lies:* nec extirpator) 3) *diem]* die 4) reddituros erit] redditurus est 5) portario] *Hierneben von späterer Hand in Noten geschrieben: 'custodiet de officium cl(austrum?) claudi'* 6) claustre] claustri 7) *quis]* qni 8) claustre] claustri 9) ibidem] ibi 10) *non* manducent] nec manducent 11) *egredere]* ingredi 12) *egredere]* egredi 13) commissas] commissa 14) canonicis] clericis canonicis 15) unde] unde in 16) necessitates suas 17) Si quis *aliquis]* Si aliquis 18) *adhuc]* ad hunc 19) *habuerint]* hab& 20) necessitates suas 21] *possint]* possit 22) negligantur 23) *dixit] Matth. 25, 36, 40* 24) *quamdiu fecistis]* fecisti 25) *et opus fuerit] fehlt in L*[2]

2 *de omnibus his rationem et reddituri*[1], *qualiter eis* ministraverint. *Et sub se*[2]
archidiaconus *vel* primicerius *ad plenum non habent unde*
3 *possint* procurare necessitatibus *eorum, hoc omnino episcopo* innotescant, *et ipse*
secundum Dei timorem et amorem prevideat *ut hoc quod* expedit
4 *ipsis infirmis, ut habeant*[3] *unde eis* necessitatibus[4] *illorum* procurent. *Quibus*
infirmis sint mansiones deputate *super se* racionabiliter disposite,
5 condigne *et* aptae, *ubi* esse *possint, dum de infirmitatibus suis* convalescant. *Et*
sit unus ex[5] clero deputatus, timens Deum, *qui*
6 circa *ipsos infirmos* maximam curam gerat *de omnibus* necessitatibus[6], *et habeat*
solacium, *si opus est*[7], *iuxta quod* constituerit prior,
7 *ut absque* murmoracione *et* necglegentia serviatur *infirmis. Et sciat,* si *bene*
ministraverit, gradum bonum *sibi* adquiret[8].
8 *Sed et ipsi infirmi* considerent in honore *Dei sibi* servire[9], *et non* superfluetate[10]
sua contristent servientes sibi:
9 *qui tamen infirmi* portandi sunt; *aut ubi*[11] meliorati *fuerint,* redeant ad claustram
ad ordines[12] suos. **XXVIIII.**
10 **De vestimentis clericorum vel calciamentis seu lignum**[13]**.** Illa media
pars cleri *qui* seniores *fuerint*
11 *annis singulis* accipiant cappas novas, *et* veteres *quas* preterito *anno acceperunt,*
semper reddant, *dum* accipiunt novas;
12 *et illa alia* medietas cleri *illas* veteres cappas, *quas illi seniores annis singulis*
reddunt, accipiant; et illi seniores illas cappas,
13 *quod*[14] reddere debent, *non* commutent. Sarciles *accipiant illi presbyteri qui*
ibidem in domo assidue deserviunt, aut[15] lana[16] *unde ipsos*
14 sarciles binos *in anno habeant; et ille alius* clerus, *unus quisque singulos.* Cami-
siles[17] *autem accipiant illi presbyteri et diaconi annis singulis* binos,
15 subdiaconi camisile et dimidio[18], *et illi qui* in reliquos grados *sunt* singulos.
Calciamenta *vero omnis* clerus
16 *annis singulis singulas* pelles bucinas *accipiant,* solas paria ·IIII·[19] De ligna[20]
consideravimus *ut de*[21] *quattuor* libras[22]
17 *de* dinār[23] *possint* conparare ligna sufficienter *ad unum annum. Ipsa* ligna *de*
ipsos teloneos *quod*[24] *eis in civitate vel in*
18 villabus[25] *sunt* deputati, sint conparata, *hoc est, quattuor* libras[26] *ad hoc mittantur.*
Et calendas Maī *ipsum* teloneum *accipiant*
19 *et tunc ipsa* ligna conparent. *Et illas* cappas *et* illos sarciles *et illa* calciamenta
de illos teloneus superius
20 nominatos[27] *quod exinde* superat *et de illo* calciatico *quod ille episcopus annis*
singulis ad illum clerum reddere consuevit,
21 *et de eorum* elimosina *quod*[28] *ad ipsum* clerum specialiter Deus dederit, *sint*
conp(ar)ata[29]. *Et si aliquid exinde super fuerit, aliud quod eis*

1) *et reddituri*/ erunt reddituri 2) *Et sub se*/ Et si ipse 3) *ut habeant*/ habeant 4) necessitatibus] necessitates 5) *unus ex*/ unus de 6) necessitatibus] necessitatibus eorum 7) *si opus est*/ *fehlt in L*[2] 8) adquiret] adquiri 9) servire] serviri 10) *et non* superfluetate] et superfluitate 11) *aut ubi*/ at ubi 12) *ad* ordines] et ad ordines 13) seu lignum] SEV LIGNIS AD CALEFACIENDV. 14) *quod*/ quas 15) deserviunt, aut] deserviunt & illi diaconi septem qui in eorum gradu consistunt, aut 16) lana] lanā 17) Camisiles] Causiles *u. so weiterhin* 18) dimidio] dimidium 19) solas paria ·IIII·] solearum quattuor paria 20) De ligna] De lignis 21) *ut de*/ quod de 22) libras] libris 23) *de* dinār] denariorum 24) *de ipsos* teloneos *quod*/ de illis teloneis qui 25) villabus] villis 26) libras] libre 27) de illos teloneus superius nominatos] de illis teloneis superius nominatis 28) elimosina *quod*/ elemosina quam 29) *sint* conp(ar)ata] comparent

22 necesse *est,* conparent *aut in eorum* camera recondant. *Et si ibidem ad hoc* conparandum sufficienter non *habuerint,*
23 *ille episcopus hoc* prevideat *et mittat unde hoc totum ad impletum sit ad eorum necessitatem, sicut superius dictum*[1] *est. Ipsa autem* vestimenta, *illas*[2]
24 cappas *et* sarciles *ad* transitum *sancti* Martini *accipiant;* illos camisiles XX *dies post* Pasca accipiant; *illa*
25 calciamenta kal. Septemb.[3] *habeant. Et si aliquis ex ipso* clero *de ecclesia tale beneficium accepto*[4] *ab episcopo habet, ut exinde possit* procurare

L[1] *fol. 15*[r]*:*

1 necessaria *sua*[5]*, id est* cappa[6] *et* calciamenta. **XXX. De festivitatibus Sanctorum.**
2 Illut intimare conplacuit, *ut nos et* clerus *noster* festivitatibus *Domini* et *sanctae* Mariae *vel* duodecim apostolorum *seu*
3 *et* reliquorum *sanctorum quem* usus *est in ista* provincia *annis singulis* celebrare, *in quantum Deus* possibilitatem dederit, *illum*[7] *officium divinum die*
4 noctuque *facere* procuremus. *Et ille episcopus* navitate *Domini et* Pasca *Domini in* domo *ipsos* clericos *refectionem faciat, si ad praesens est; et si absens*
5 *his diebus est, tunc in eorum refectorio habeant refectionem* sufficienter, *sicut* superius *scriptum est. Et postquam de refectorio* exierint, in caminata
6 bibant duas vices *aut* tres, *qualiter* consolacio *sit et ebrietas non dominetur. Et* Ephiphania[8] *Domini* et media Pasca *et* clausum[9]
7 Pasce *et* Ascensione *Domini et* Pentecosten et natalicie[10] episcopi, istos *dies episcopus eis in refectorium*[11] *ad Sextam refectionem faciat. Et de illis festivitatibus*
8 *unde* abbatias *in ista civitate vel foras* in propinquo *habemus, sicut* consuetudine[12] *habuerunt refectionem ad* clerum *facere, hoc omnino non remaneat, in quantum*
9 possibilitas *fuerit. Et tunc illi* archidiaconi[13] *vel qui tunc sub manu episcopi pre esse videtur, hoc recipiat et illo* clero *exinde in refectorio*
10 *refectionem faciat, et quod super est ad eorum opus,* cellarario reservetur. *Et ille* archidiaconus *de sua actione quod ipse*[14] *ad eorum opus* prevídet
11 purificatiõ[15] *sanctae Marie et omnium apostolorum et sancti* Iohannis *Baptiste*[16] *et sancti* Remedii[17] *eis refectionem faciat ad Sextam in refectorio.*
12 **XXXI. D(e) eo, quod qui in hoc**[18] **canonicum specialem ordinem huius congrega-**
13 **tionis se sociare**[19] **vult, de rebus quas possidet ad ecclesiam beati Pauli**
14 **apostoli**[20] **sollemnem donationem per praesentem faciat, reservato tam(en)**
15 **tempore vitae suae usufructuario ordine.**
16 Licet legamus antiquam *ecclesiam sub tempore* apostolorum *ita* unianimem[21] concordemque extetisse *et ita omnia*
17 reliquisse, ut *singuli* predia *sua* vendentes a pedibus[22] apostorum precia ponerent, *ut nullus eorum sibi aliquid proprium dicere*

1) *dictum]* scriptum 2) *illas]* et illas 3) kalendas septembris 4) *accepto]* acceptum 5) *sua]* sua faciat 6) cappa] cappam 7) *illum]* illud 8) epiphania 9) clauso pascha 10) natalicio 11) in refectorio 12) consuetudinẽ 13) *Et tunc illi* archidiaconi] Et ille archidiaconus 14) *quod ipse]* quam ipse 15) purificatiõ] purificationem & adsumptionem 16) *Baptiste]* babtiste 17) Remedii] remigii 18) in hoc] AD hoc 19) congregationis se sociare] CONGREGATIONEM SOCIARE 20) beati Pauli apostoli] *weggelassen in L*[2] 21) unianimem] un||||animem 22) a pedibus] ad pedes

18 audere[1], *sed erant illis omnia* communa[2]; *unde et habere* dicebantur[3] *cor* unum *et animam unam;* cotidie *enim circa domus* panes[4]
19 frangentes, *quod in* commune accipiebant, *tam viri quam femine seu* parvuli, *omniquae* vulgus ardore fidei
20 accensi *atque in amore* religionis provocati, *cunctis cum gratiarum actione* suffi- 5
cientia erat. *Sed quia nostris temporibus* persuaderi[5]
21 *non potest,* saltim *vel hoc* consenciamus, *ut ad* aliquantulum *cumque* similitudinem conversacionis *eorum nostros animos*
22 contrahamus, *quia nimis* inerte[6] tepideque *ac* remisisse[7] devocionis *est, ut quod, sicut diximus, omne* vulgus 10
23 *pro Dei nomine* consensit, *nos qui* peculiariis[8] canonicis[9] inservire *debemus*, quantulam *cumque in partem*
24 hanc *perfectionem non* consenciamus. *Et si omnia* relinquere *non possumus, sic ad* usum *tantum* nostra teneamus, *ut* dimisse
25 volumus nolumus fuerint *non* ad erendum[10] *nostrorum* carnalium *atque* parentum, 15
sed ad ecclesiam, cui Deo auctore

L[1] *fol. 15*[v]*:*

1 in commune deservimus, *de cuius rebus stipendium*[11] *habemus,* loco[12] hereditarie[13] *relinquamus, ut, si cum illis perfectis pro perfecta abrenuntiatione*
2 *sacculiquae huius contemptu corona*[14] *non tribuitur, vel peccatorum venia, sicut* 20
minimis *misericordia divina concedatur, quia sanctus* Prosper *vel alii sancti Patres secundum*
3 *divinam*[15] *auctoritatem* sancxerunt, *ut illi clerici qui de rebus ecclesie vivere cupiunt, res proprias quas habent per instrumenta* cartarum
4 *Deo et ecclesia cui deserviunt condonent et sic rebus ecclesie licencius absque* 25
maxima *qulpa* utantur[16], *ut, sicut de rebus ecclesie ipsi clerici*
5 *gaudent, ita et ecclesia de rebus ipsorum clericorum cum pauperibus suis sit* alta[17] *atque meliorata* gratuletur; *ita tamen ut ipsi clerici, dum ad-*
6 vivent, *si ita placuerit, res suas usufructuario ordine per beneficium ecclesie habeant, ut omnia sit*[18] *communia et post obitum eorum ad* 30
7 *ecclesiam vel ad* canonicum *ordinem, cui ante date fuerant, revertantur; similiter iudicantes, ut et illi clerici, qui de facultatibus suis sufficientiam*[19] *habent*
8 *de ipsis rebus propriis vivere debent; si tam*[20] *infirmi fuerint, ut omnibus ad integrum ecclesie Dei, cui deserviunt, dare noluerint, et sic ipsius*
9 *ecclesie in amore Christi* gratuita *servitute* sedulaque modolacione inpendant; *et* 35
sciant se pro hac re,
10 *quia rebus ecclesie sicut ceteri* canonici *non* utuntur, specialem *misericordiam a Deo recepturus, cui de propriis rebus* inserviunt,
11 *quia, si ea quae accepturi erant pro eorum ordinibus de elemosyna dispensatore reliquerint*[21] *nihil habentibus* conferenda, *sine peccato possident sua,* 40
12 *quia et ipsi quadam modo relinquunt sua, quando propriis contenti rebus nihilquae se iure debere arbitrantur recipi. Quod si putant ideo accipi debere eorum quae*

1) auderet 2) communia 3) dicebant 4) domos panem 5) persuadere 6) inherte 7) ac remisse 8) peculiarius 9) canonicis] canonicis ordinibus 10) adherendum (*d. i.* ad heredum) 11) *stipendium/ die Form der Note ist abweichend gegenüber K II, 363, NB 42, 70, nahe verwandt* 45 *dagegen mit der Note für 'stipendiu' K II, 332* 12) *loco/ ungewöhnliche Form der titula, K II, 203* 13) hereditario 14) *corona/ titula 'na' statt der gewöhnlichen 'a' K II, 74, NB 56, 69* 15) *divinam/* divinae 16) *qulpa* utantur] culpa utentur 17) *sit* alta] aucta 18) *sit/* sint 19) *sufficiẽtiam/ abweichende titula, vgl. K II, 115, NB 11, 61* 20) *si tam/* si tamen 21) reliquerit

13 *conferuntur*[1] *ecclesia portionem nec eam videantur abicere*[2]*, quia non possunt sua relinquere, quod eis deforme*[3] *sit inter suos pauperes reddi, noverint*
14 *esse de*formius[4] *possessores de eleemosynis pauperum* pasci. *Hoc etenim providendum est, ut non* gravetur *mater*[5] *Ecclesia, quam constat cotidie*
15 subventione pauperum *viduarumquae atque* orfanorum simulque egencium canonum *iussione constrictam*[6] *debere esse semper*
16 *intenta. Igitur quicunque se ad hunc ordinem* canonicum, *quem modus*[7] *ut cumque* recuperare *cupimus, sicut in* parvulo
17 decretulo, quod degessimus, intimabimus[8], *se sociare voluerit, ex rebus quas habet sollemniter donatione per presentem*
18 *donet ad ecclesiam beati* Pauli[9] *ad opus Dei*[10] *vel clericis ibidem* deservientibus *faciat. Et precaria, si ita ei placuerit*[11]*,*
19 *exinde ab episcopo accipiat in ea ratione, ut, dum* advivet, *ipsas res usufructuario ordine habent; et post obitum eius cum omni integritate*
20 *omniquae superposito ad ecclesiam cui data fuerint vel ipsius congregationis ipsas res absque ullius consignatione*[12] *vel expectata traditione*
21 *revertantur. Et liceat ei de omni*[13] mobile *ex ipsis*[14] *rebus, quamdiu vivit et in ipso ordine eleemosynas*[15] *tam in pauperes quam ad ipsam*
22 *congregationem, quam etiam ubicumque voluerit, facere et necessitates suas explere. Et si aliquid de ipso* mobile *post obitum eius super fuerit, media*
23 *pars in eleemosyna eius in pauperes vel pro missas eius aut ubi voluerit ambulet,* archidiacono *aut* primicerio
24 *vel cui ipse vivens* rogaverit *dispensante. Et illa media*[16] *pars in ipsius eleemosyna*[17] *ad* clerum *vel ad ipsam congregationem*
25 *revertatur. Et ipsi clerici de ipsis rebus quas in* precarias *habent, neque de terris neque de* vineis *aut* silvis, pratis,

L[1] *fol. 16*[r]*:*

1 *domibus, aedificiis, mancipiis, accolabus*[18] *vel quibus libet rebus inmobilibus* minuandi *aut* vendendi *aut conmutandi*[19] *potestatem non habeant, excepto,*
2 *ut diximus, de illa fructa vel quod ibidem* laborare *potuerint, viventes faciant quod voluerint. Quod si contigerit, suadente*
3 *diabolo, ut aliquis ex his fratribus qui ipsas res per* precarias *habuerint, in alico*[20] *crimine* grave *aut leve* incedat[21] *aut*
4 *poenitentiam, iuxta quod episcopus ei iudicaverit, agat; tamen de rebus quas per* precariam *possidet,* expoliatus *pro ac*[22] *re esse*
5 *non debeat. Si quis autem eodem modo, quo supra* instituimus, *ad hanc congregationem, tam unus ex abbatibus nostris,* quam quilibet, *extraneis*
6 *clericis* se sociare desideraverit, *eo* tenore, *ut alii fratres fecerunt, faciat. Quod si aliter fuerit, qui se eis voluerit sociare*

---

1) *conferuntur]* 'fc' *der grösseren Deutlichkeit wegen übergeschrieben* 2) *abicere] ausführlichere titula* 3) *eis deforme]* eisdem forme 4) *de*formius] deformes 5) *mater] fehlt in L*[2] 6) *constrictam]* 'tric' *der grösseren Deutlichkeit wegen zugesetzt* 7) *modus]* modo; *vgl. S. 10, Anm. 9* 8) intimabimus] intimavimus 9) *beati* Pauli] *weggelassen in L*[2] 10) *Dei]* dn̄ 11) *placuerit] Darüber am Rande einige Noten, deren erste mit 'I' oder 'L' anfängt* 12) *ullius consignatione]* ullius *fehlt in L*[2]*;* 'sin' *der grösseren Deutlichkeit wegen übergeschrieben* 13) *omni]* omne 14) *ex ipsis]* et ipsis 15) *ordine eleemosynas]* ordine consistit aelemosinas. *In 'eleemosynas' titula 'nas' statt 'as'* 16) *illa media]* illa alia media 17) *eleemosyna]* aelemosine 18) acolabus 19) conmutandi] *'mu' der grösseren Deutlichkeit halber übergeschrieben* 20) alico] aliquo 21) incedat *aut]* incidat 22) *ac]* hac

et omnia ad integrum perfectionis gratia[1] *derelinquere, episcopus prevideat eius necessaria, qualiter opus bonum, quod, Deo inspirante, cupit, adimplere valeat.*

XXXII.

De aelimosinis[2]. De elimosinis accipiendis *ita* constuimus, *ut, si aliquis uno sacerdoti pro*[3]

missa sua vel confessione aut infirmitate seu pro quolibet caro suo *aut vivente aut* mortuo *aliquid in eleemosyna dare voluerit hoc sacerdos*

a tribuente accipiat et exinde quod voluerit faciat. Si autem ad omnes sacerdotes sub tali[4] *conditione seu pro quolibet modus*[5] *aliquid in eleemosyna*

dare voluerit, hoc omnino tam ad omnes sacerdotes quam et omnes[6] canonicos *veniat, et omnes hanc eleemosynam*[7] *communem*[8] *habeant. Similiter et illas*

eleemosynas quae in commune ad omnem clerum *veniunt, omnes in commune habeant, et* psalmodia *vel missas pro ipsis eleemosynis, ut episcopus* instituerit,

faciant. Ideo autem mensuram[9] *sacerdotibus de eleemosynis recipiendis ad opus proprium fecimus, quia nimis* grave pondus

exestimavimus[10] *eis esse, si tam in*gencia onera *peccantium solis illis sacerdotibus* contigerit[11] *portare,*

quia facilius *Dei misericordiam plures* inpetrent *pro peccatoribus, quam unus quamvis*[12] studiosus, *et unusquisque de propria* cons

cientia *debet metuere:* quanto magis *de alienis peccatis non debet sibi supra* vires sarcinam *peccatorum* comulare.

His eleemosynis archidiaconus *aut* primicerius *recipiant et in necessitatibus fratrum, ut eis opus fuerit et episcopus indicaverit, ipsas* expendant,

et si aliquid exinde super fuerit, in vestiario *fratrum recondant.*

XXXIII. Diebus Dominicis vel festivi-

tatibus sanctorum qualiter ad Capitulum seu ad missam occurrant.

In diebus Dominicis vel festivitatibus sanctorum aut quomodo[13] *iusserit pontifex vel qui sub eo sunt,* mane *post* Primam cantatam

omnes induantur[14] vestimenta officiales *cum* planetis *sicut ordo* eclesiasticus *habetur, et sint parati, ut absque*[15]

mora[16] *ad officium suum cum festinatione occurrant. Ut autem auditum fuerit primum signum, omnes ad* Capitulum *veniant et, audita lectione, sub uno*[17]

accedant *ad ecclesiam et, facto secundo signo,* cantent Tertiam, *et residentes*[18] *in ordinibus suis* expectantur[19] *pontificem sicut* mos *est*

Romane ecclesie, et nullus postea exinde de ordine suo exeat, usque dum omnia expleverint, nisi quicum pontifice comitantur in obsequio,

aut illi qui in aliqua utilitate occupati fuerint, (et) *quidem*[20] *si talis est, quod omnino non possit dimitti; et hoc* innotescant *episcopo vel qui sub eo sunt.*

Si quis de clero *de quolibet ordine tam sacerdotum*[21] *quam diaconorum aut subdiaconorum vel* acolitum *tunc praesens non fuerit paratus, ut officium suum impleat*

et aliqua neglegentia vel retardatio per ipsum accederit, *nisi ob causa* grave *infirmitatis*[22], in crastina[23] a vino *vel*

---

1) gratiam 2) AELEMOSINIS 3) *Hinter 'pro' ein späterer Zusatz: 'attend(e)'* 4) tale 5) *modus]* modo *vgl. S. 10, Anm. 9* 6) *et omnes]* & ad omnes 7) *elemosynam] aus 'eleemosyna' verbessert* 8) commune 9) mensura 10) existimavimus 11) contiger& 12) unus quis 13) *quomodo]* quando 14) induant 15) *absque] Die Note ist am Rande von anderer Hd wiederholt* 16) mora] *scheint corrigiert aus* 'moribus' 17) *uno] Die Note am Rande von anderer Hd wiederholt* 18) *residentes]* reseditis 19) expectentur 20) (et) quidem] *fehlt in I*[2] 21) *sacerdotum] Die Endung 'tum' ist noch besonders übergeschrieben* 22) infirmitate 23) crastino

28 potus privetur; *si autem per* desidiam[1] *aut contemptum* iteraverit, *ab episcopo*
vel qui sub eo sunt acrius *coerceatur*[1],
29 *ita ut ceteri timorem habeant; nam reliquis diebus ad Kapitulum, ut supra in isto*
tenore praediximus[3], *ita veniant*[4]. **XXXIIII.**
30 De matriculariis, ut lectionem divinam audiant, veniant
31 in statuta ecclesia in domo.

L[1] *fol. 16*[r]:

1 Dum *de*[5] corrigenda *vita clericorum* canonicorum[6] *rebus pernecessariis*[7], *ut nobis*
(iuxta) mediocritatem *nostram et kapacitatem sensus per Dei*
2 *adiutorium visum fuit,* discriberimus[8], devenimus ad matricolarios *tam domi quam*
*et sub*orbanis[9], *quia non secundum institutionem antique ecclesie*
3 *eorum esse*[10] *conversatio, sed sub magno quodam periculo et neglegentiam*[11], *et, ut*
ita dixerim, absque praedicatione et confessione erant in quadam securitate *positi,*
4 *neque ad domum*[12], in stacionem[13] *publicam ad audiendum verbum*[14] *Dei veniebant*[15],
neque in reliquis stacionibus, *sed erant omnes sedentes unusquisque in loca sua.*
5 *Propterea una cum consensu fratrum spiritualium*[16] *constituimus ut bis in mense*
per totum annum de quattuordecim in quattuordecim dies in sabbato omnes
6 matricolarii, *tam qui in domo sunt, quam illi qui per ceteras ecclesias infra civitate*[17]
vel vicis matricolas *habent, ad conventum statutum*
7 *omnes in ecclesia in domo veniant mane prima, exspectantes in ordinibus suis,*
usque dum signum pulsaverit in ore[18] Tercie. *Tunc veniens*
8 *episcopus, si in aliis utilitatibus occupatus non fuerit et iubere*[19] *legere lectionem de trac-*
tatibus vel humilias[20] *sanctorum Patrum congruas*[21] *quae aedificet*[22] *audientes et doceat*
9 *eos viam salutis, qualiter ad vitam aeternam*[23], *Deo auxiliante, perveniant. Dicta*
Tercia *si episcopus non venerit, tunc presbyter custor*[24] *ecclesie sancti illi*[25]
10 *in vice*[26] *illius iuxta kapacitatem suam et legat et doceat eis viam salutis, et videat*
omnino presbyter, ut ora constituta, si episcopus ibidem non venerit,
11 *non* pretereat *et hoc*[27] *adimpleat quod hic scriptum est. Et in ipso*[28] *presbytero*
confessiones suas bis in anno faciant ipsi matri-
12 cularii, una vice *in Quadragesimo*[29], *alia a missa sancti* Remedii[30] *usque in*
transitum *sancti Martini. Et si, suadente*
13 *diabolo, aliqua vicia aut scandala inter eos orta fuerint, ut* necesse sit *confessionem*
suam dare qui hoc perpetraverit, in proximo conventu,
14 *ubi lectionem audiunt, finita lectione, faciat confessionem suam puriter*[31] *ipso pres-*
bytero. Et si ipse non vult confiteri *peccatum suum*
15 *et hoc* celaverit, *et si per alium inventum fuerit, ille qui* delictum *abscondit, a*
presbytero, qui eis verbum Dei adnuntiat,
16 *secundum modum* culpe *aut* excommunicetur *aut corporali vindictue*[32] subdatur.
Et per singulas matriculas *sit* primi-

---

1) dissidiam 2) *coerceatur]* 'erce' *besonders zugesetzt; L*[2]*:* coherceatur 3) praefiximus 4) *ita veniant] In L*[2] *folgt:* 'Si autem statio — usque in crastino', *s. Migne 89, 1117* 5) Dum *de]* Cum de 6) canonicorum clericorum 7) per necessariis] 'nece' *übergeschrieben* 8) disscriberemus 9) suburbanis 10) ess& 11) negligentia 12) *neque ad domum]* Ad domum 13) in stacionem] ad stationem 14) *verbum] titula 'bum' statt des gewöhnlichen 'um'* 15) *veniebant]* non veniebant 16) spiritalium 17) civitatẽ 18) in ore] hore 19) *iubere]* iubeat 20) *humilias]* omelias 21) congruas 22) acdific& 23) *aeternam] titula 'tam' statt 'am', s. S. 9, Anm. 4* 24) custos 25) *illi] Auf 'illi' folgt von anderer Hd eine Note 'DO', wohl teilweise Wiederholung des in der vorhergehenden Z. darüberstehenden 'doceat'* 26) in vices 27) *et hoc]* ut hoc impleat 28) *in ipso]* ipso 29) Quadragesimum 30) Remedii] martini 31) *puriter]* pariter 32) vindicta

17 cerius matriculorum *de ipsis, qui super eos* curiose *agit. Et si*[1] *aliquis ex ipsis*
celare *voluerit scelera sua et* primi-
18 cerius *ipsorum hoc*[2] investigare *potuerit, nullatenus abscondat presbytero, qui eis*
lectionem legit. Et si fecerit, similiter ille[3] *qui hoc* comise-
19 rit, *ab ipso presbytero iudicandus est. Et si hoc ipse presbyter per se emendare*[4]
non potuerit, innotescat *archidiacono aut* primicerio[5], *ut ipsi*
20 *hoc* corrigant racionabiliter *secundum modum* culpe; *et si opus fuerit, in notitia*
episcopi veniat, ut ipse hoc emen-
21 det. *Et, ut diximus, omnes omnino* matricularii statutis *diebus ad lectionem*
veniant et necessitatibus, tam anime quam corpori[6],
22 *ipso presbytero patefaciant; et ipse hoc aut per se emendet*[7] *aut priores suos*
innotescat. *Et si aliquis de*[8] matricula-
23 riis *remanserit, qui non venerit ad lectionem, nisi infirmitate* cogente, corripiatur
semel et secundo; et si non
24 *emendaverit*[9], excommunicetur. *Et si amplius hoc ex contemptu fecerit, eiciatur*
de matricula, *et alius qui verbum Dei*
25 *vult audire* mittatur *in loco ipsius*[10]. EX PLI Cit.
26 hic s̄ nomina VII diconorum[11], stephanū philippum procoru & nicarē
27 & thimotheum & permenem & nicolaum.

1) agat, ut si 2) hoc] *fehlt in L²* 3) *ille]* et ille 4) *emendare]* *übergeschrieben* 'emendare' 5) *aut* primicerio] vel primitiario 6) corpore 7) *emendet]* *Ungewöhnliche Note, vgl. vorher 'emendare' in Z. 19* 8) *de]* de ipsis 9) *emendaverit]* *s. vorher zu 'emendet' Z. 22* 10) *in loco ipsius]* *In L² folgt:* 'Et constituimus — tribuantur' *s. Migne 89, 1119. 1120* 11) hic sunt nomina VII diconorum] *vgl. Act. 6, 5:* Et elegerunt Stephanum . . . . . et Philippum et Prochorum, et Nicanorem et Timonem et Parmenam et Nicolaum . .

I. BIBELSTELLEN.

1 Reg. 1, 3; 2, 14; 4, 18: S 17, 5 [Taf. 13 v, Z. 13]
Eccli. 19, 2: 16, 4 [12 r, 17]
Psalm. 2, 11: 7, 28 [10 r, 3]
31, 5: 9, 37 [10 v, 27]
31, 6: 9, 48 [10 v, 28]
36, 5: 9, 34 [10 v, 26]
46, 8: 7, 29 [10 r, 4]
96, 10: 9, 14 [10 v, 14]
105, 1: 9, 36 [10 v, 27]
137, 1: 7, 29 [10 r, 4]
Prov. 16, 5: 3, 14. 15
18, 2: 17, 11 [13 v, 16]
23, 13. 14: 17, 11 [13 v, 16]
28, 13: 10, 2 [11 r, 1]
Matth. 3, 2: 10, 6 [11 r, 6]
12, 20: 17, 25 [13 v, 23]
25, 21: 2, 4
Luc. 14, 11: 3, 12
Ioh. 6, 57: 20, 26 [11 r, 13]
Act. 6, 5: 25, 18 [16 v, 26]
Rom. 12, 10: 4, 11 [8 v, 14]
1 Cor. 3, 9: 9, 12 [10 v, 13]
5, 5: 11, 12 [11 v, 1]
2 Timoth. 4, 2: 16, 38 [13 v, 9]
Iac. 2, 13: 17, 11 [13 v, 16]
4, 6: 3, 14
5, 16: 10, 2 [11 r, 1]
1 Petr. 5, 5: 3, 14

II. EIGENNAMEN.

Augusto 10, 20 [11r, 10]
Christi 21, 35 [15v, 9]
Christo 3, 27 [8v, 2]
Christus 2, 1
Christianorum 3, 19; 12, 38 [12r, 12]
Chrodogangus, Chrodeg. 1, 3
Iesu Christi 10, 25 [11r, 13]
Iohannis 13, 27 [12r, 26]
Iohannis Baptiste 13, 25 [12r, 25]
20, 30 [15r, 11]
Istefani 5, 26 [9r, 14]
Istefano 6, 8 [9r, 24]
Maria 16, 21 [13v, 1]
Mariae 20, 13 [15r, 2]
Marie 20, 30 [15r, 11]
Martini 13, 29. 31 [12r, 27. 28]
20, 5 [14v, 24]
24, 32 [16v, 12]
Metensis 1, 4
Nicare (*d. i.* Nicanorem) 25, 18 [16v, 26]
Nicolaum 25, 19 [16v, 27]
Novembris 10, 20 [11r, 10]
Pauli 3, 4
22, 11 [15v, 18]
Permenem (*d. i.* Parmenam) 25, 19 [16v, 27]
Petro 16, 21 [13v, 1]
Philippum 25, 18 [16v, 26]
Pippini 1, 3
Proc(h)orum 25, 18 [16v, 26]
Prosper 21, 21 [15v, 2]
Remedii (*d. i.* Remigii) 20, 31 [15r, 11]
24, 31 [16v, 12]
Septembr. 20, 7 [14v, 25]
Stefano 16, 21 [13v, 1]
Stephanum 25, 18 [16v, 26]
Timotheum 25, 19 [16v, 27]

III. BESONDERHEITEN DER SCHREIBWEISE.

A.

1) Die Note *clericus* verwechselt mit *clerus* 4, 17 [8v, 18]
2) *Etsi* notiert statt *Et si* 4, 34 [9r, 1] und sonst oft
3) *emendet* und *emendaverit* mit ungewöhnlicher Note geschrieben 25, 11. 15 [16v, 22 24]
4) *modus* notiert in Aussprache und Bedeutung von *modo* 10, 44 [11r, 6]; 11, 49 [11v, 14]; 23, 9 [16r, 10]
5) *puriter* mit *providenter* verwechselt 17, 23 [13v, 22]
6) *stipendium* mit ungewöhnlicher Note geschrieben 21, 13 [15v, 1]

B.

Titula:
1) *bis* statt *is* 9, 17 [10v, 15] in *verbis*
2) *bum* statt *um* 8, 6 [10r, 14] in *verbum*
3) *cis* statt *is* 8, 15 [10r, 18] in *dominicis*
4) *co* statt *o* 21, 13 [15v, 1] in *loco*
5) *cum* statt *um* 4, 8 [8v, 13] in *locum*
6) *dum* statt *um* 3, 32 [8v, 5] in *secundum*
7) *ent tiam* statt *entiam* 21, 33 [15v, 7] in *sufficientiam*
8) *icere* statt *ere* 22, 1 [15v, 13] in *abicere*

Titula:
9) *na* statt *a* 21, 20 [15v, 2] in *corona*
10) *nas* statt *as* 22, 18 [15v, 21] in *elemosynas*
11) *nia* statt *a* 21, 20 [15v, 2] in *venia*
12) *nis* statt *is* 8, 41 [10v, 6] in *divinis*
13) *tam* statt *am* 9, 4 [10v, 9] in *aeternam*
14) *torium* statt *rium* 14, 26 [12v, 14] in *refectorium*
15) *tuere* statt *ere* 23, 20 [16r, 16] in *metuere*

C. ZUSÄTZE IN GEWÖHNLICHER SCHRIFT.

1) 'emen*dare*' 25. 20 [16v, 19] bei *emendare*
2) 'erce' 24, 2 [16r, 28] bei *coerceatur*
3) 'fe' 22, 1 [15v, 13] bei *conferuntur*
4) 'mi' 7, 31 [10r, 5] bei *praesumimus*
5) 'mu' 22, 29 [16r, 1] bei *commutandi*
6) 'nece' 24, 8 [16v, 1] bei *necessariis*
7) 'tum' 23, 39 [16r, 26] bei *sacerdotum*
8) 'sin' 22, 16 [15v, 20] bei *consignatione*
9) 'tric' 22, 6 [15v, 15] bei *constrictam*

DRUCK VON GEBRÜDER JÄNECKE, HANNOVER.

in unum . do auxiliante per humilitatem & caritatem & obedientiam [illegible] reliqua [illegible] precepta resurgere [illegible] humilitatem [illegible] in celestibus gaudere [illegible] superbi in infernum [illegible] reliquis [illegible] demergi . II De ordine

congregatione canonicorum.

Ordinem suos canonici ita conservent [illegible] ordinati sunt in gradibus [illegible] legitime [illegible] institutionem romane ecclesie [illegible] locis [illegible] in ecclesia et ubicumque [illegible] convenerint [illegible] preferat ; Exceptos [illegible] in altiori gradu constitu erint [illegible] degradaverint [illegible] reliqui [illegible] ordinati [illegible] custodiant ; Iuniores [illegible] priores suos honorent ; Priores [illegible] ; [illegible] appellatione nominum [illegible] constitucione ; [illegible] sedis apostolice vocetur [illegible] prius reddito & ministerii sui gradum qualiscumque fuerit ; Ubicumque [illegible] obviaverint clericus iunior inclinatus [illegible] a priore benedictionem petat ; [illegible] sedere invenerit transeunte [illegible] surgat [illegible] sedendi ; [illegible] presumat iunior consedere [illegible] percipiat [illegible] suus ; [illegible] honore [illegible] pueri enter ; pueri [illegible] adulescentes [illegible] mensis [illegible] disciplina [illegible] foris [illegible] ; III Ut in illo claustro omnes

in unum dormiant

Ita instituimus [illegible] claustro [illegible] canonicus [illegible] adiuvante [illegible] in uno dormiant dormitorio ; [illegible] licentiam dederit ; [illegible] rationabilem usum [illegible] claustro [illegible] dispositas mansiones dormiant separatim [illegible] singula lecta singuli dormiant ; [illegible] dormitorio [illegible] separati dormiant [illegible] senioribus ; [illegible] preponderentiam [illegible] seniores providerent [illegible] iuniores [illegible] agant [illegible] sicoqui clerici [illegible] ad coquinandum tantum ingrediantur ; Expleto ministerio suo cum celeritate exeant foras ; [illegible] mansiones ipsi clerici canonici nullum clericum habeant sine precepto [illegible]

[illegible] displiceant: [illegible] manu [illegible] regunt [illegible] fecerint [illegible] commonitae [illegible] corporalē disciplinā accipiant [illegible] in claustra [illegible] feminae introeat: [illegible] licet [illegible] tamē [illegible] archidiac. ł primicerius [illegible] in refectorio [illegible] refectionis [illegible] refectoriū [illegible] exierint de refectorio [illegible] ducat foras claustra [illegible] necesse [illegible] intrare [illegible] licet [illegible] egrediuntur foras [illegible] mansiones [illegible] in claustra [illegible] licet bibere et manducare [illegible] presumat [illegible] in claustra [illegible] iussione [illegible] deserviunt [illegible] in claustra [illegible] providat vel planetas [illegible] reliquis vestimentis [illegible] reliquis festivitatib: [illegible] vestra in ordinib: [illegible]

IIII De completurio ut taciturnitate

Ut completuriū [illegible] clerus [illegible] incipiente nocte primū [illegible] completuriū [illegible] primitus [illegible] ordinatū ē. audiatur [illegible] ubicūq; [illegible] in claustra [illegible] completuriū [illegible] completuriū cantatū [illegible] in crastinū legramur orā [illegible] silentiū [illegible] loquatur [illegible] mane primā cantatā [illegible] necesse [illegible] subpressione [illegible] grande cautela [illegible] mansione [illegible] audiatur [illegible] completuriū [illegible] nocte [illegible] presumat [illegible] ostium tondere [illegible] in claustra ingredere [illegible] nocturnis [illegible] archidiac. primicerius [illegible] ostiarius [illegible] completuriū aliquis ibi ingrediatur [illegible] nocturnas [illegible] necesse [illegible] archidiac. ł primicerius [illegible] providerit [illegible] necessitatē [illegible] licentiā [illegible] intrandi et exeundi [illegible] corrigatur [illegible] completuriū aliquis [illegible] in claustra [illegible] custodē [illegible] patefaciat [illegible] claustra [illegible] eveniat [illegible] clericis.

[illegible] ausus [illegible] suadente
[illegible] claustra [illegible] una uice [illegible] uicium [illegible]
[illegible] corripiat [illegible] iterauerit [illegible] subiaceat [illegible]
[illegible] suadente [illegible] retardauerit [illegible] complectorium [illegible]
foras claustra [illegible] ascidiac [illegible] primicerius inuestigare [illegible]
[illegible] excommunicet [illegible] subiaceat [illegible]

De officiis diuinis in noctibus

Hiemis [illegible] ipasca [illegible] consideracione [illegible] pausent [illegible] digesti
[illegible] surgant [illegible] finitas nocturnas [illegible] uersum [illegible] Kaepneaeicon [illegible]
[illegible] intervallum excepto dieb; [illegible]
quadragesimae [illegible] psalmus [illegible] cantare [illegible] ora [illegible]
miserit [illegible] psalterium [illegible] indigent [illegible] inseruiant [illegible] meditent
[illegible] intervallo [illegible] capere [illegible] cantant aut legant [illegible]
[illegible] intervallo dormire [illegible] cogente [illegible] comentum [illegible]
[illegible] excommunicet [illegible] reliqui omnes [illegible] matutinas dictas [illegible] ora
prima [illegible] stefani cantent primam [illegible] VI. ut omnes per oras
canonicas ad officium diuinum ueniant.

Adorandi nonam diuini officii [illegible] relictis [illegible] manib;
[illegible] propinquo [illegible] longe [illegible]
[illegible] oras canonicas [illegible] ascidiac
[illegible] pendit cogat [illegible] tremore [illegible] prouideat
ascidiac [illegible] primicerius [illegible] custor [illegible] oras conpetentib; sonent [illegible]

VII. De disciplina psallendi.

[illegible] speculare bonor [illegible] maxime [illegible] udsistant [illegible] sint [illegible] servare [illegible] tremore [illegible] suggerere [illegible] quantomagis [illegible] devocione supplicandum [illegible] romanae [illegible] cunctum [illegible] romana [illegible] sinodus iudicavit [illegible] clerus [illegible] udsistat [illegible] cogente baculos [illegible] manib; [illegible]

VIII. UT AD CAPITULUM COTIDIAE VENIANT.

Necesse [illegible] clerus canonicus [illegible] capitulum [illegible] infirmitas [illegible] salvandas [illegible] capitulum [illegible] legunt [illegible] tamen [illegible] feria [illegible] tractatos [illegible] omelias [illegible] aedificent [illegible] capitulum legunt [illegible] In cotidie ad capitulum [illegible] confiteantur [illegible] custodiantur [illegible] corrigere corrigant [illegible] studeant [illegible] prima ad tercia [illegible] statim [illegible] capitulum pariter [illegible] celeritate [illegible] clerus [illegible] foras claustra esse videtur [illegible] ad capitulum ultimum [illegible] pariter [illegible] plenius [illegible] vestimenta officiales [illegible] ordo romanus [illegible] pdurant [illegible] clerus [illegible] claustra [illegible] nocturnas [illegible] matutinas [illegible] stacionibus [illegible] pariter [illegible] stat donec missa [illegible] archidiacone [illegible] primicerio [illegible] communicent [illegible] necesse [illegible] subiaceat [illegible] pdurant [illegible] clero [illegible] mensur [illegible]

VIIII DE OPERE MANUUM COTIDIANA

Ociositas inimica est [illegible] decernimus [illegible] archidiaconi [illegible] primicerii [illegible] clerus de capitulo [illegible] exeant [illegible]

[illegible] murmuratio [illegible] obedientia [illegible] commune [illegible] necesse [illegible] X.

De proficiscentibus in itinere.

Quicumque [illegible] clero in itinere [illegible] ubicumque fuerint [illegible] neglegant [illegible] praeterire [illegible] constitutione [illegible] abunde. XI.

De zelo bono quod debent servi dei habere.

Sicut [illegible] zelus amaritudinis malus qui separat a deo et ducit in infernum [illegible] zelus [illegible] qui separat [illegible] ducit [illegible] hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant servi dei [illegible] corporum [illegible] pacientissime tollerent [illegible] reprimendi sunt [illegible] castigatio adhibenda [illegible] commissum [illegible] pendere [illegible] consentiunt [illegible] destruere [illegible] quique procurare [illegible] ordine [illegible] ordine [illegible] conversationis [illegible] trahit. XII.

Ut non presumat alter alterum excommunicare.

Velatur [illegible] canonico [illegible] excommunicare [illegible] occasio [illegible] [illegible] liceat quemquam presumat excommunicare [illegible] cedere [illegible] vindicare [illegible] definiat [illegible] iudicio. XIII.

Ut in congregatione clericorum alter alterum defendere.

Omnimodis cavendum [illegible] occasione [illegible] alter alium defendere [illegible] parentelle obtentu vel aliqua amicicia vel familiaritate [illegible] idem canonicus [illegible] gravis [illegible] scandalorum [illegible] in omnibus [illegible] transgressus [illegible] coerceatur [illegible] XIIII.

De confessionibus. Oportet nos [illegible] revelando [illegible] Confitemini [illegible]

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23 · De grauioribus culpis.
24
25
26

de hirquisine iussione iungantur excommunicator

[illegible] in ultro [illegible] prodiderit [illegible] sub
iaceat [illegible] modum culpe [illegible] sponte
confessus [illegible] liuori subiaceat [illegible] XVIII.

qualis debet esse excommunicacio

secundum [illegible] excommunicationis [illegible] mensuram culparum
modus [illegible] pendit iudicium [illegible] grauibus [illegible] incedunt
[illegible] leuibus [illegible] delincunt equaliter iudicandi sunt: [illegible] secundum
morbum adhibenda est medicina: [illegible] medicus [illegible] uulnera:
[illegible] accipere spiritali medicamento [illegible] sanitatis spiritali
medicamento [illegible] XX

De quadragensimis obseruationibus

Licet [illegible] simplex [illegible] sobrie [illegible] religiosis [illegible]
continentes [illegible] sedule seruitute [illegible] .xl. [illegible]
[illegible] pascha [illegible] paritate [illegible] clerus [illegible] Dabit
[illegible] potus [illegible] perceptionem [illegible] paritate [illegible]
[illegible] quadragensime [illegible] pasche [illegible] uesperum [illegible] cibus
[illegible] potus [illegible] aliubi [illegible]
[illegible] .xl. [illegible] accipi
endum [illegible] alio sumere [illegible] reliquis
clerus [illegible] perdeant arus compotentibus [illegible] antecedunt [illegible] qua
dragensima [illegible] prima [illegible] uacare [illegible] foris claustra [illegible]
[illegible] necesse [illegible] iudicauerit [illegible]
[illegible] capitulum [illegible] a pascha [illegible] pentecosten
[illegible] carnem manducandi [illegible]
A pentecosten [illegible] natiuitatem [illegible] Johannis [illegible]
carne [illegible] missam: A natiuitate [illegible] Johannis [illegible] transitum [illegible]
[illegible] carne [illegible]
[illegible] transitum [illegible] natale [illegible] carne [illegible]
[illegible] nonam ieiunent [illegible] natale [illegible]

[illegible] posiconé [illegible] formatico [illegible] cibaria accipiant [illegible] pisces habuerant [illegible] leuma
[illegible] adduc[illegible] [illegible] cenā [illegible] cibaria [illegible] formatico [illegible]
[illegible] percipiant [illegible] unca [illegible] fiat [illegible] cibaria [illegible]
formatico [illegible] ministracioné uni de legumen [illegible] pulmentū [illegible] contigerit [illegible]
glandis [illegible] fagina [illegible] mensuré [illegible] carne [illegible] prouidat [illegible]
[illegible] quadragesimale [illegible] abunde [illegible] consolacioné [illegible] XXIII·

De mensura potus: Quando [illegible] edendū [illegible] presbiteri [illegible] tres calices
[illegible] ad cenā duos. Diaconi [illegible] gradu [illegible] tres ad cenā duos: subdiaconi [illegible] II.
ad cenā II. reliquos gradus [illegible] II. ad cenā I. [illegible] una [illegible]
ora [illegible] manducabant accipiebant tantos calices accipiant: [illegible] cenā accipie
bant [illegible] celerario remaneat: [illegible] caueant ebrietate: [illegible] contigerit [illegible]
fuerit [illegible] mensura [illegible] a prouidat [illegible] de ceruisa consolacioné [illegible]
[illegible] murmorent [illegible] equanimiter tollerent [illegible]
[illegible] prouideat [illegible] de ceruisa
deuino [illegible] debuerant: [illegible] mensuré [illegible] potus addare [illegible]
[illegible] exigatab [illegible] conseruent [illegible] una [illegible] mensuré
tres calices [illegible] superflui [illegible] uinū apostatare facit: [illegible] sapientes
[illegible] ebrietas [illegible] flagiū [illegible] admonemus [illegible] clerus [illegible] fabricā
ducant [illegible] prendere [illegible] uinū [illegible] bibant [illegible] consenciant [illegible] [illegible]
ebrietas [illegible] ebriosus [illegible] regno di [illegible] indigna
paenitencia emendauerint XXIIII De septemanariis quoquine·

Clerici canonici [illegible] seruiant [illegible] excusentur [illegible] aegritudo
[illegible] grauis utilitatis occupatus [illegible]
[illegible] solacia [illegible] tristicia [illegible] solacia [illegible] modo [illegible]
[illegible] astbiduus [illegible] primicerius [illegible] celerarius [illegible] tres [illegible]

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

festivitatibus [illegible] excepto primo [illegible] tribe [illegible] educas
festivitatibus [illegible] archidiaconus et primicerius [illegible]
contradictores et contemptores canonicae [illegible] parvae instructionis [illegible]
ammonebantur [illegible]
[illegible] subrogentur

XXVI. De celerario. Celerarius [illegible] sobrius non violentus
non contentiosus non iracundus sed modestus moribus [illegible] curam
[illegible] clericorum [illegible] per diligentiam
[illegible] substantiae clericorum [illegible] sine dubio [illegible] redditurus erit [illegible]
[illegible] gradum bonum [illegible]

XXVII. De portario [illegible]

Postarius [illegible] postas claustre et ostium [illegible]
postarius [illegible] sobrius patiens [illegible]
[illegible] ostia claustre [illegible] hunc tenorem [illegible] excommunicatio [illegible] claves
[illegible] completorium archidiacono [illegible] archidiaconus [illegible]
[illegible] dormiunt [illegible]
[illegible] completorium [illegible] manducent et bibunt [illegible] foras claustra
[illegible] completorium [illegible] claustra [illegible] ostium [illegible] commissa
[illegible] iudicatur

XXVIII. De infirmis canonicis qui se peculiarius ad istum ordinem iunxerunt et non habent unde infirmitate necessitatibus suis possint inplere.

Siquis [illegible] clero [illegible] peculiarius iunxerunt [illegible]
[illegible] maximam curam archidiaconus et primicerius [illegible]
[illegible] neglegentiae [illegible]
[illegible] minime [illegible] necessaria [illegible]
[illegible] curam [illegible]

[illegible] neglecti fuerint et sine dubio [illegible] tremendum iudicium [illegible] vivorum et mortuorum [illegible] solemnitatis [illegible]
[illegible] redditurum [illegible] ministraverint. [illegible] archidiaconi [illegible] primicerius [illegible]
[illegible] procurare necessitatibus [illegible] innotescant. [illegible] prouideat [illegible] expedit
[illegible] necessitatibus [illegible] procurent [illegible] infirmis sint mansiones deputate [illegible] rationabiliter disposite
condigne et aptae [illegible] conuulescunt [illegible] clero deputatus timens dominum [illegible]
circa [illegible] maximam curam gerat [illegible] necessitatibus [illegible] solacium [illegible] constituerit prior
[illegible] murmoracionem et neglegentia seruiatur [illegible] ministrauerit gradum bonum [illegible] adquirere.
[illegible] considerent in honore [illegible] seruire [illegible] superfluitate [illegible] contristent seruientes sibi.
[illegible] postandi sunt [illegible] meliorati [illegible] redeant ad claustrum [illegible] ordines suos XXVIIII.

De uestimentis clericorum uel calciamentis seu lignum. Illa media pars cleri a seniores [illegible]
[illegible] accipiant cappas nouas et ueteres [illegible] preterito [illegible] reddant [illegible] accipiant nouas.
[illegible] in medietas cleri [illegible] ueteres cappas [illegible] cappas
[illegible] reddere [illegible] commutent. Sarciles [illegible] assidue deseruiunt [illegible] lana [illegible]
sarciles binos [illegible] clerus [illegible] camisiles [illegible] binos.
subdiaconi camisile et dimidio [illegible] in reliquos gradus [illegible] singulos. Calciamenta [illegible] clerus
[illegible] pelles bucinas [illegible] solas paria IIII. De ligna consideravimus [illegible] quo libras
[illegible] dinarum [illegible] comparare ligna sufficienter [illegible] In ligna [illegible] in teloneos [illegible]
uillabus [illegible] deputati sint comparata [illegible] quo libras [illegible] calendas maii in teloneum [illegible]
[illegible] in ligna comparent [illegible] cappas et illos sarciles et [illegible] calciamenta [illegible] illos teloneus superius
nominatos [illegible] superat [illegible] calciamenta [illegible] clerum reddere consueuit.
[illegible] elemosina [illegible] clerum spectantem [illegible] dederit [illegible] computa [illegible]
necesse [illegible] comparent [illegible] camera [illegible] comparandum sufficienter non [illegible]
[illegible] prouideat [illegible] In uestimenta [illegible]
cappas et sarciles [illegible] transitum [illegible] mastini [illegible] camisiles [illegible] pasca [illegible]
calciamenta [illegible] septembris [illegible] clero [illegible] procurare

necessariam [illegible] cappe et calciamenta. XXX. De festiuitatibus sanctorum.

Illud in memoriae amplius [illegible] clerus festiuitatibus [illegible] martyrum duodecim apostolorum et reliquorum [illegible] usus [illegible] celebrare [illegible] possibilitatem dederit [illegible] nostrique [illegible] parentum [illegible] in natiuitate [illegible] pascha [illegible] in domo clericorum [illegible] sufficienter [illegible] superius [illegible] incaminata bibant [illegible] consolatio [illegible] epiphania [illegible] media pascha [illegible] clausum pascha [illegible] ascensione [illegible] pentecosten [illegible] natalicia episcopi [illegible] sabbatis [illegible] in propinquo [illegible] consuetudine [illegible] clerum [illegible] possibilitas [illegible] archidiaconi [illegible] clero [illegible] cellarario reseruetur [illegible] archidiaconus [illegible] purificationi [illegible] remedium [illegible]

XXXI. De eo quod qui in hoc canonicum specialem ordinem huius congregationis se sociare uult de rebus quas possidet ad ecclesiam beati apostoli sollemnem donationem per praesentem faciat reseruato tamen tempore uitae suae usufructuario ordine

Licet legimus utique [illegible] apostolorum [illegible] unanimem concordem quae [illegible] reliquisse [illegible] pedibus apostolorum [illegible] communia [illegible] dicebant [illegible] communem accipiebant [illegible] fidei [illegible] religionis [illegible] sufficientiam [illegible] prudenter [illegible] consentiamus [illegible] similitudinem conuersationis [illegible] contrahamus [illegible] tepideque [illegible] deuotionis [illegible] consensit [illegible] peculiaris canonicis [illegible] huius [illegible] consentiamus [illegible] relinquere [illegible] uolumus [illegible] nolumus [illegible] carnalibus parentibus [illegible]

[illegible] ammonendi vel ubidendi [illegible]

[illegible] liberare [illegible] corrigere [illegible]

[illegible] peccatis [illegible] graviter [illegible] incedat [illegible]

[illegible] peccatum [illegible] expoliatis [illegible]

[illegible] instituimus [illegible]

[illegible] restaurare desideraverit [illegible] timore [illegible]

[illegible] XXXII.

De aelimosinis : De elimosinis accipiendis [illegible] constituimus [illegible]

[illegible] curo suo [illegible] mortuo [illegible]

[illegible]

[illegible] canonicos [illegible]

[illegible] clerici [illegible] psalmodia [illegible] instituerit

[illegible] gravius plectatur

[illegible] generali [illegible] solus [illegible] corrigere [illegible]

[illegible] studiosus [illegible]

[illegible] quantomagis [illegible] consulere

[illegible] primicerius [illegible] expendant

[illegible] vestiario [illegible] XXXIII. Diebus dominicis ut festivitatibus scorum qualiter ad capitulũ seu ad missã occurrant :.

In [illegible] mane [illegible] primũ cantatum

[illegible] officialis [illegible] ecclesiae [illegible]

[illegible] capitulũ [illegible]

[illegible] cantare [illegible] expectantur [illegible]

[illegible] comitantur in obsequio

[illegible] innotescant [illegible]

[illegible] de clero [illegible]

[illegible] acciderit [illegible] gravius [illegible] incrustatione [illegible]

[illegible] privetur [illegible] desidiã [illegible]

[illegible] XXXIIII.

De matriculariis ut lectionem divinam audiant veniant

[illegible] ecclesiae in domo

Dum [illegible] corrigenda [illegible] canonicorum [illegible]
[illegible] distributionis deveniunt ad matricularios [illegible]
[illegible] securitate [illegible]
[illegible] inpleverint [illegible] fructionibus [illegible]
[illegible]
matricularii [illegible] matricularii [illegible]
[illegible] pulsaverint more ecclesie [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] perferat [illegible] et [illegible] matri-
cularii una vice [illegible] remedii [illegible] transferat [illegible]
[illegible] necesse sit [illegible]
[illegible] confiteri [illegible]
[illegible] celaverit [illegible] delictum [illegible] adnuntiat
[illegible] culpe [illegible] excommunicetur [illegible] subdatur [illegible] matricularii [illegible] primi-
ceri matriculorum [illegible] curiose [illegible] celare [illegible] primi-
cerius [illegible] investigare [illegible] commisse
[illegible] innotescat [illegible] primicerio [illegible]
[illegible] corrigent reconciliabiliter [illegible] culpe [illegible] emen-
det [illegible] matricularii statuat [illegible]
[illegible] innotescat [illegible] matricula-
rius [illegible] cogente corripiatur [illegible]
[illegible] excommunicetur [illegible] matricula [illegible]
[illegible] mittat [illegible] Ex pl[illegible] CIT.
hic̄ nomina vii dioconorū stephanū philippū procorū & nicarē
& thimotheum & pormenonem & nicolaum.

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

359015

Chrodegang, Saint

Regula canonicorum

Z
115.
Z
.C47

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA